

TESI DOCTORAL

L'empatia i l'ensenyament-aprenentatge de les Ciències Socials a l'Educació Primària a Catalunya. Un estudi de cas

Autora: Montserrat Yuste Munté

Directora: Dra. Montserrat Oller Freixa

**Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les
Ciències Socials**, Doctorat en Educació, àmbit de Didàctica de la
Història, la Geografia i les Ciències Socials

Cerdanyola del Vallès, desembre 2016

Universitat Autònoma de Barcelona

Annex 1. Qüestionari Pilot

En el següent dossier et plantejarem algunes situacions en les que t'has d'imaginar que ets una altra persona, i et farem tota una sèrie de preguntes sobre què creus que sentirien i farien els personatges del dossier. També et plantejarem algunes situacions en les que has de pensar què faries si t'hi trobessis.

Com veuràs les preguntes que trobaràs a continuació estan numerades. Caldrà que intentis respondre-les totes. En algunes hauràs de marcar la resposta amb una X, en altres hauràs d'escriure tu la resposta que creguis millor o bé triar la opció que creguis que respon més a la teva manera de ser i de veure les coses. Si alguna pregunta no l'entens o no saps què respondre, pots demanar aclariments i ajuda.

No tinguis por d'equivocar-te, no hi ha respostes bones ni dolentes. Moltes gràcies per participar amb nosaltres.

Dades personals

Qui ets? nen nena

Edat: _____ anys

País on vas néixer: _____

En cas d'haver nascut en un país estranger, quants anys fa que vas arribar a Catalunya? _____ anys

Quin és el nom de la teva escola? _____

En quin curs estàs? _____

1. Tu què faries si...

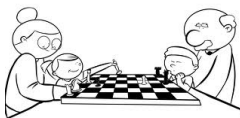

... un dia, en el parc del barri et trobes un cartell que diu...

1.1. Davant d'aquesta notícia, com creus que es deu sentir: l'alcalde, els veïns i veïnes que viuen a prop del parc que van a tancar, en Pep -el jardiner que cuidava el parc i que ara es queda sense feina-, els propietaris dels cotxes i motos que compraran una plaça al nou aparcament, els nens i nenes que s'hi trobaven cada dia per jugar i els avis i àvies que s'hi reunien cada tarda a jugar a escacs.

Omple el quadre que veus a sota amb els adjectius que creguis més convenients:

	<i>Com es deu sentir...</i>	<i>Per què creus que es sent així?</i>
 <p>El senyor Alcalde</p>		
 <p>Els veïns i veïnes</p>		
 <p>En Pep, el jardiner que cuidava el parc i que ara es queda sense feina</p>		
 <p>Els propietaris dels cotxes i motos que compraran una plaça al nou aparcament</p>		
 <p>Els nens i nenes del carrer que anaven a jugar al parc</p>		
 <p>Els avis i àvies que cada tarda juguen a escacs</p>		

1.2. Creus que hi ha algú més que...

Penses que hi ha alguna persona més que no hem anomenat que s'alegraria que possessin un aparcament a la zona on hi havia el parc?

Sí No No ho sé

Qui podria ser?

O que...

Creus que hi pot haver algú altre que pugui enfadar-se perquè treuen el parc?

Sí No No ho sé

Qui podria ser?

1.3. Davant de la notícia del tancament del parc, tots els veïns i veïnes del carrer decideixen que cal fer alguna cosa per evitar que això passi.

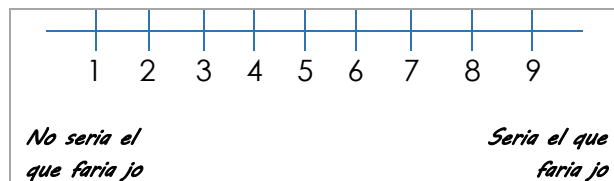

De cadascuna de les accions que et plantejem, marca amb una rotllana el numero que s'aproxima més al que tu faries

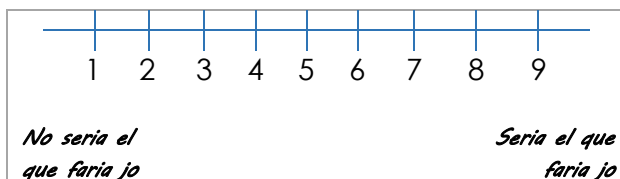
1. El mateix dia que apareix el cartell els veïns i veïnes del carrer es reuneixen i decideixen per majoria anar cap a l'ajuntament a...

Escridassar a l'alcalde perquè no estan d'acord amb la seva decisió

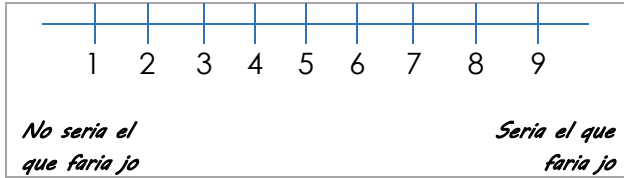
Demana de reunir-se amb l'alcalde perquè els hi expliqui el perquè de la seva decisió

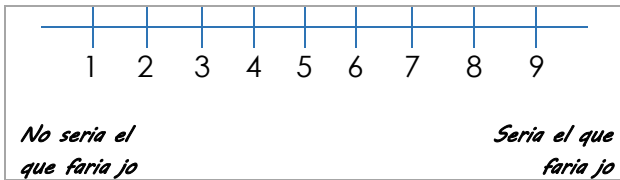
2. L'alcalde decideix reunir-se amb tots el veïns i veïnes, i un cop comença la reunió...

Els veïns i veïnes exposen les seves opinions sobre el perquè creuen que no s'hauria de treure el parc i escolten la opinió de l'alcalde de perquè si s'hauria de treure

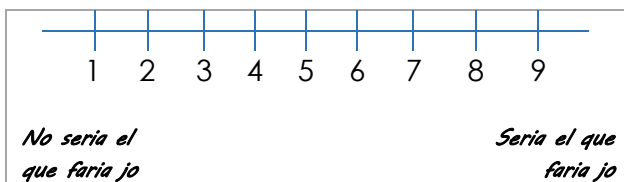
Els veïns i veïnes escolten el que els hi diu l'alcalde, tot i que pensen que tan se val el que digui: el parc no es tanca.

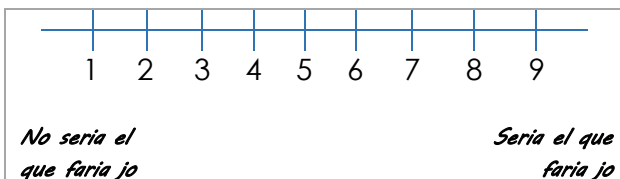
3. Després de la reunió amb l'alcalde, entre tots els veïns i veïnes decideixen que han d'aturar el procés de tancament del parc i ho fan...

Escoltant sols a aquells veïns que es mostren més indignats.

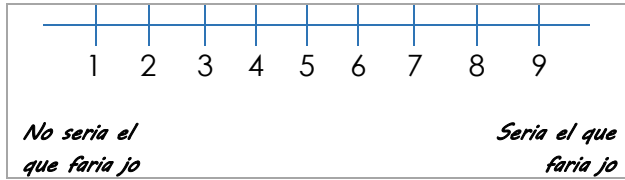
Deixant que tothom opini i decidint entre tots la millor opció sobre quin procés engeguen

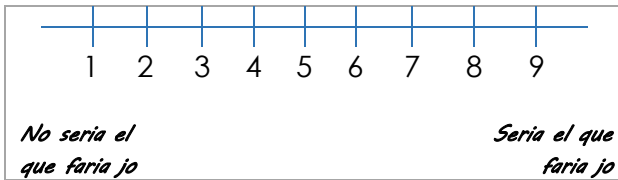
4. Finalment, tots els veïns i veïnes decideixen iniciar una campanya de recollida de signatures per aturar el procés de tancament del parc i ho fan...

a). Anant casa per casa insistint a tots els veïns i veïnes perquè signin perquè s'aturi el procés i no es faci l'aparcament.

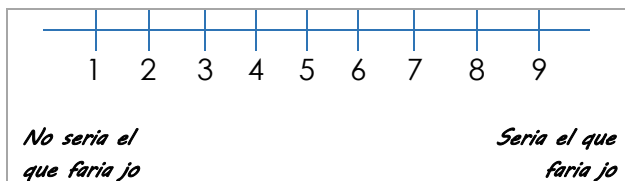
b). Demanant voluntaris que vulguin fer-se càrrec d'una paradeta de recollida de signatures, on la gent que ho vulgui s'aturi per signar a favor de que no es tanqui el parc.

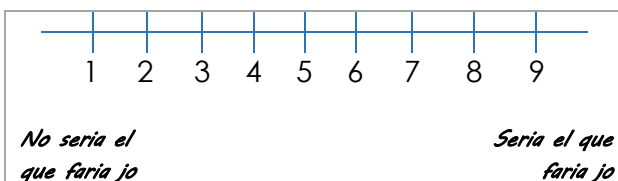
5. Un cop els veïns i veïnes tenen les signatures recollides...

a). Es presenten davant de l'alcalde i li exigeixen que aturi la reforma del parc.

b). Li presenten les signatures a l'alcalde i li demanen que tingui en compte la opinió dels veïns i veïnes abans de prendre la decisió final.

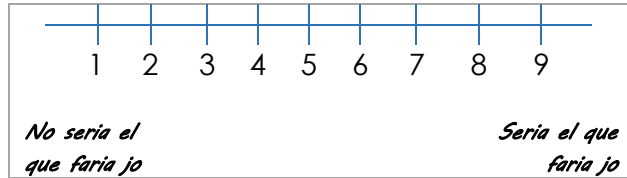

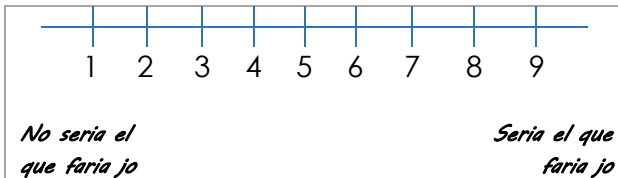
6. Pel que fa al jardiner que ha perdut la feina...

a). Els veïns i veïnes donen veus pel barri per ajudar-lo a aconseguir una altra feina.

b). Els veïns i veïnes pensen que si s'ha quedat sense feina és el seu problema i per tant, s'ha de buscar ell mateix la feina per on pugui.

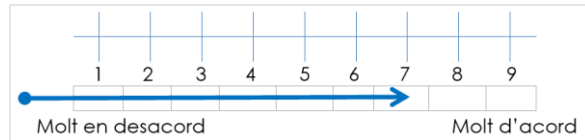

2. Imagina't que.... Tu què faries?

Tal i com has fet en l'exercici anterior, de cadascuna de les accions que et plantejem, indica el numero que s'aproxima més al que tu faries.

En aquest cas en lloc de fer una rotllana dibuixa una fletxa fins el número que vulguis.

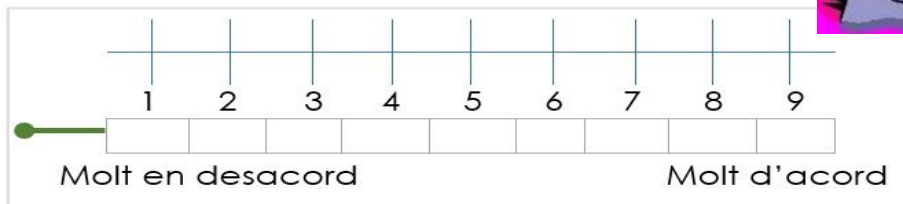
Exemple: "Estic d'acord un 7"

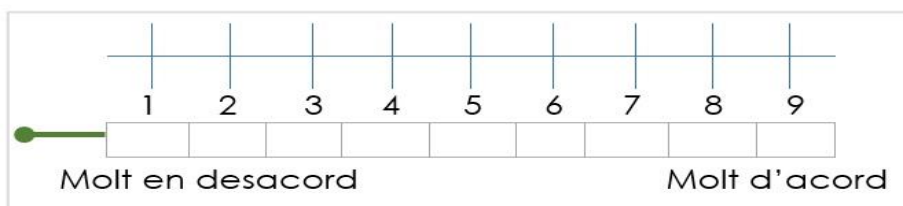
2.1. La mestra us ha posat a tots en grups de 4 per a que feu plegats un treball sobre els climes de Catalunya, però no us poseu d'acord entre vosaltres en com fer-lo...

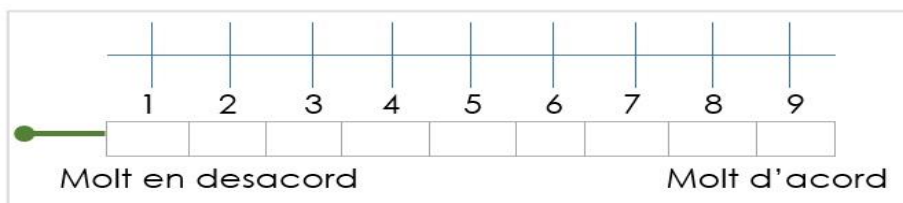
a). Parlo amb la mestra i li demano que em canviï de grup

b). Tinc en compte les opinions dels meus companys i companyes del grup abans de prendre una decisió sobre com l'hem de fer

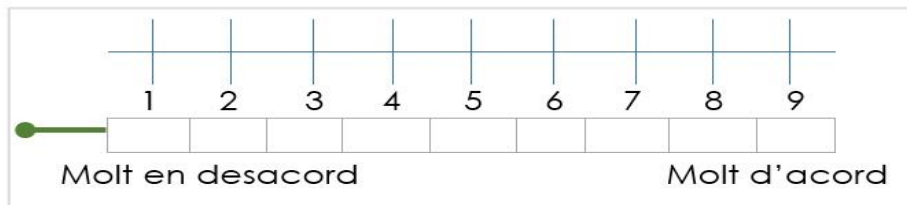
c). Penso que la opció bona de com s'ha de fer el treball és la meva així que no escolto les opinions dels meus companys i companyes sobre com l'hem de fer.

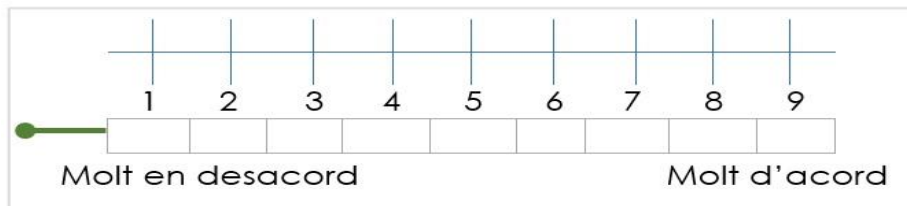
2.2. Arriba l'hora de sortir al pati i el nen nou de la classe no ha portat esmorzar...

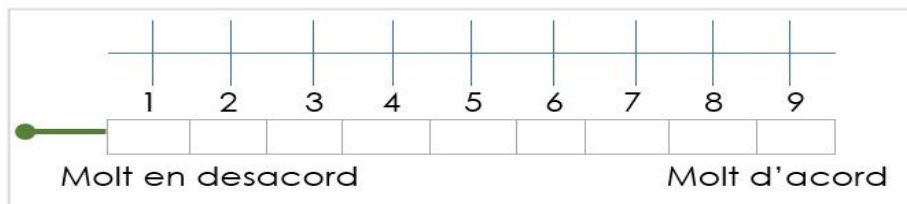
a). Com que no el conec, tot i que sé que té gana i està sol, no li dic res

b). M'acosto als meus amics i fem broma perquè el noi nou no ha portat esmorzar... Mira que no portar res per menjar... Si té gana que es porti el seu menjar de casa!

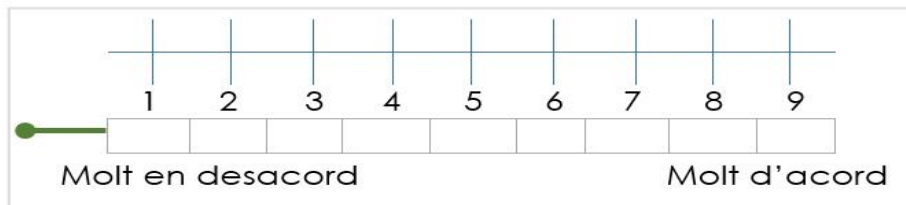
c). Penso què m'agradaria que fessin els meus companys i companyes de classe si jo estigués en el seu lloc i decideixo oferir-li la meitat del meu entrepà

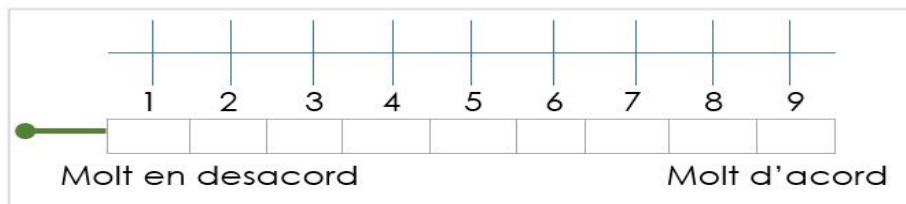
2.3. Un cop ja hem sortit al pati veig com un nen de la meua classe se'n riu d'un altre fins que el fa plorar...

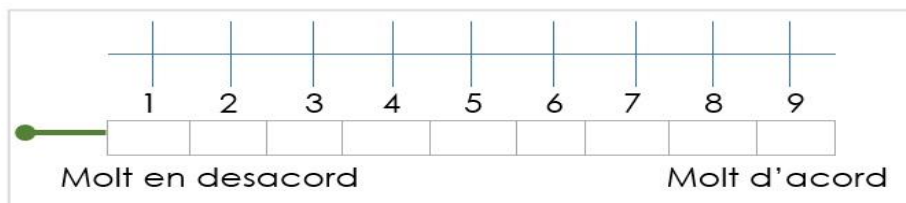
a). M'acosto al nen que està plorant i el defenso, ja que no suporto que facin mal ni es burlin de cap persona, i menys encara si no s'ho mereix.

b). Tinc la intenció d'anar a buscar a la mestra per explicar-li, però per por que després la gent de la classe em digui que sóc un/una espieta i un/una xivato/a finalment no ho faig

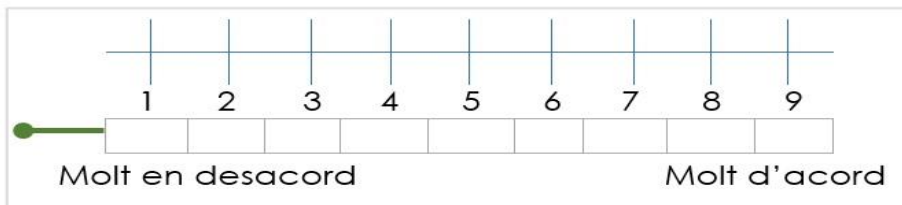
c). Marxo d'allà perquè no vull que el nen que s'està rient de l'altre es rigui ara de mi.

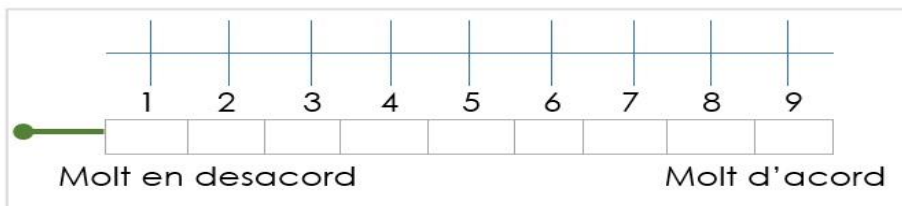
2.4. M'assabento que els meus companys de classe han anat al cinema i no m'hi han convidat...

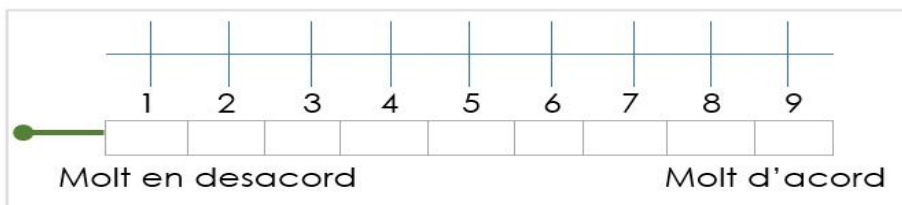
a). Intento entendre perquè no m'han dit d'anar al cinema plegats

b). M'enfado i penso: però de què van? Què s'han pensat??? Com han gosat no convidar-me?

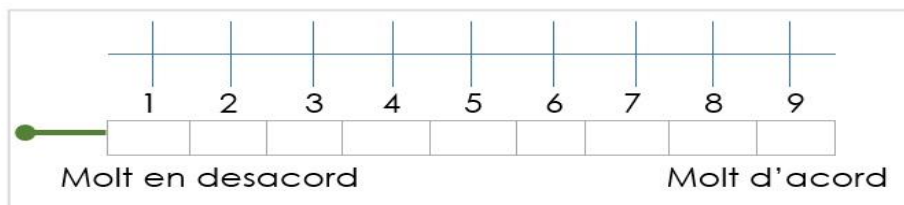
c). Faig veure que no m'he assabentat que han anat al cinema i passo aquest fet per alt.

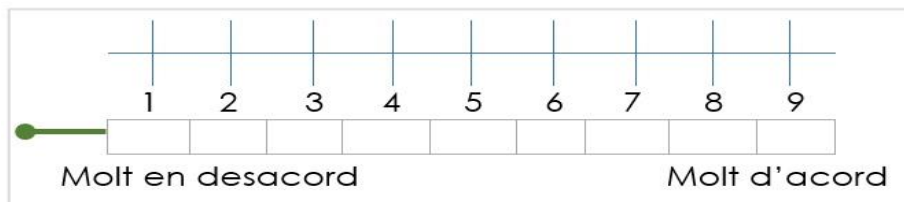
2.5. Fan fora de casa a la família d'un company meu de classe perquè els seus pares no podien pagar la hipoteca del seu pis...

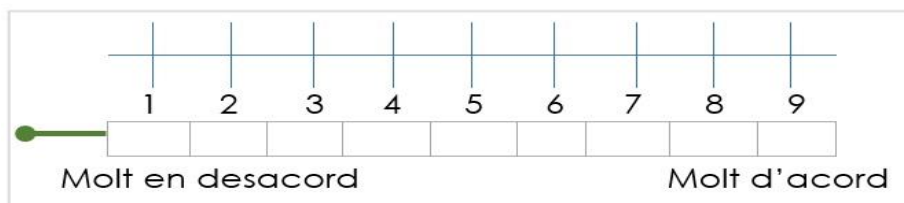
a). Els altres pares de l'escola comenten que els pares del company de classe que s'ha quedat sense casa són una mica mandrosos i que no havien invertit molt d'esforç en buscar feina... Així doncs, ja s'ho faran.

b). Penso que ha de ser terrible que algú es quedi sense casa, i que això és una cosa que li pot passar a qualsevol que es quedi sense feina.

c). Per què se'ls ha d'ajudar?? Els meus pares han estat tota la vida pagant el pis sense que ningú els ajudi així que la família del meu company a la que han fet fora de casa s'ha de buscar la vida com tothom.

3. Perquè creus que...

Respon a les preguntes que et fem a continuació

3.1. Perquè creus que els homes de la Prehistòria feien foc a partir de picar dues pedres i vivien en coves?

A large empty rectangular box with a dashed top border and a solid bottom border, intended for the student's answer to the question above.

3.2. Si haguessis viscut a Barcelona fa dos mil anys, quan formava part de l'Imperi Romà, com creus que t'haguessis comunicat amb els parents que vivien en un altre racó de l'imperi?

A large, empty rectangular frame with a decorative border, intended for a response to the question above.

3.3. Si haguessis viscut fa mil anys, amb quin dels personatges següents t'identifiques més? Marca'l amb un cercle i explica el per què de la teva elecció. Explica també en quina part de la ciutat que veus a sota creus que vivia.

Personatge

On vivia?

M'identifico amb....

per què.....

Fa mil anys el meu personatge vivia....

3.4. Obres el diari d'avui i llegeixes aquesta notícia...

Perquè creus que aquests immigrants es juguen la vida viatjant en una pastera?

Annex 2. Qüestionari Definitiu

En el següent dossier et farem algunes preguntes concretes i et plantejarem algunes situacions en les que t'has d'imaginar que ets una altra persona. També et farem tota una sèrie de preguntes sobre què creus que sentirien i farien els personatges del dossier i et presentarem algunes situacions en les que has de pensar què faries si t'hi trobessis.

Com veuràs les preguntes que trobaràs a continuació estan numerades. Caldrà que intentis respondre-les totes. En algunes hauràs de marcar la resposta amb una X, en altres hauràs d'escriure tu la resposta que creguis millor o bé triar la opció que creguis que respon més a la teva manera de ser i de veure les coses. Si alguna pregunta no l'entens o no saps què respondre, pots demanar aclariments i ajuda.

No tinguis por d'equivocar-te, no hi ha respostes bones ni dolentes. Moltes gràcies per participar amb nosaltres.

Dades personals

Qui ets? nen nena

Edat: _____ anys

País on vas néixer: _____

En cas d'haver nascut en un país estranger, quants anys fa que vas arribar a Catalunya? _____ anys

Quin és el nom de la teva escola? _____

En quin curs estàs? _____

Per començar...

Has sentit mai a parlar de l'empatia? De les següents opcions que et plantegem, tria aquella que més s'acosta a què és per a tu "ser empàtic":

Ser empàtic és:

- a). Tenir un gran sentit de l'humor
- b). Ser molt patidor
- c). Tenir la capacitat de posar-se en el lloc dels altres

1. Tu què faries si...

... un dia, en el parc del teu barri et trobes un cartell que diu...

1.1. Davant d'aquesta notícia, com creus que es deuen sentir els personatges que t'indiquem a sota? I Per què creus que se senten així? Omple el quadre que veus a sota amb els adjectius que creguis més convenients (pots posar més d'un adjectiu per personatge):

	Com es deu sentir...	Per què creus que es sent així?
 <p data-bbox="469 618 571 680">El senyor Alcalde</p>		
 <p data-bbox="501 842 609 904">Els veïns i veïnes</p>		
 <p data-bbox="434 1032 632 1167">En Pep, el jardiner que cuidava el parc i que ara es queda sense feina</p>		
 <p data-bbox="469 1223 632 1424">Els propietaris dels cotxes i motos que compraran una plaça al nou aparcament</p>		
 <p data-bbox="453 1480 632 1615">Els nens i nenes del carrer que anaven a jugar al parc</p>		
 <p data-bbox="469 1704 632 1839">Els avis i àvies que cada tarda juguen a escacs</p>		

1.2. Hi ha alguna situació que t'hagi passat a tu o a algun conegut teu que t'hagi fet sentir com algun d'aquests personatges? Explica-la breument (com, per exemple, que el teu avi o àvia es quedi sense un lloc on anava a reunir-se amb els seus amics i amigues, o com que algun familiar s'hagi quedat sense feina de la nit al dia...).

1.3 Pel que fa a l'alcalde, fes un esforç d'imaginació i posa't en el seu lloc. Per què creus que va decidir agafar els terrenys del parc per a construir el pàrquing?

Si tu fossis l'alcalde, faries el mateix que ell o una altra cosa? Quina?

1.4 Davant de la notícia del tancament del parc, tots els veïns i veïnes del carrer decideixen que cal fer alguna cosa per evitar que això passi.

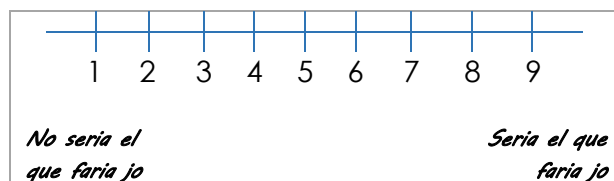

De cadascuna de les accions que et plantegem, marca amb una rotllana el numero que s'aproxima més al que tu faries

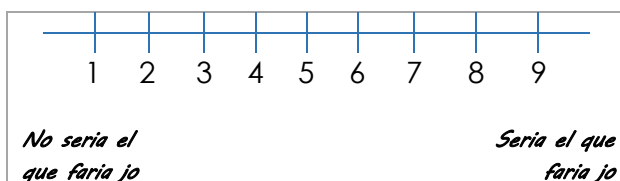
1. El mateix dia que apareix el cartell alguns veïns i veïnes del carrer decideixen anar cap a l'ajuntament a...

a). Escridassar a l'alcalde perquè no estan d'acord amb la seva decisió

b). Demanar de reunir-se amb l'alcalde perquè els hi expliqui el perquè de la seva decisió

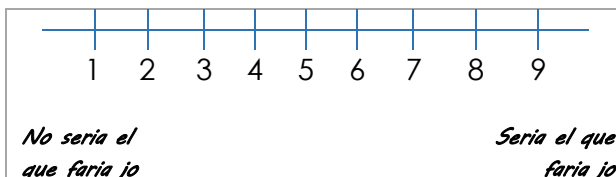

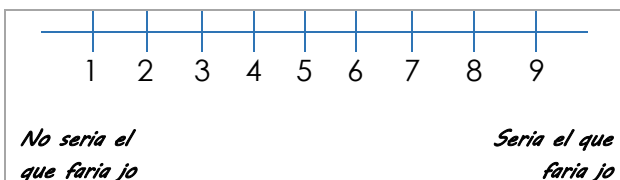
2. L'alcalde decideix reunir-se amb tots el veïns i veïnes, i un cop comença la reunió...

a). L'alcalde els hi explica el perquè de la seva decisió, i els hi pregunta a tots què haguessin fets ells i ells si s'haguessin trobat en la seva situació. Els veïns i veïnes miren llavors de posar-se en el lloc de l'alcalde per entendre'l.

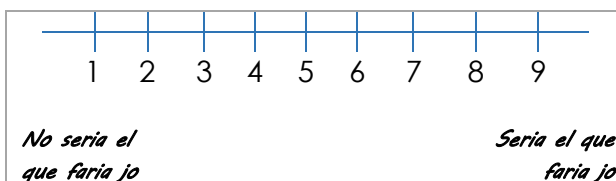
b). Els veïns i veïnes escolten el que els hi diu l'alcalde, tot i que pensen que tan se val el que digui: el parc no es tanca.

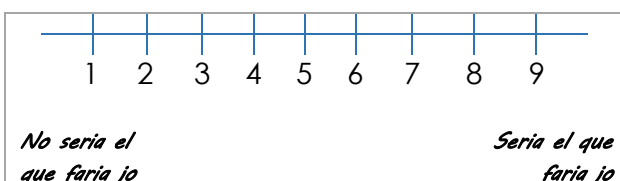
3. Després de la reunió amb l'alcalde, els veïns i veïnes es reuneixen per veure quines passes donen respecte al tancament del parc...

a). Uns parlen de que el millor és que cadascú vagi per lliure i faci el que més li convingui. No val la pena perdre el temps mirant de posar-se tothom d'acord...

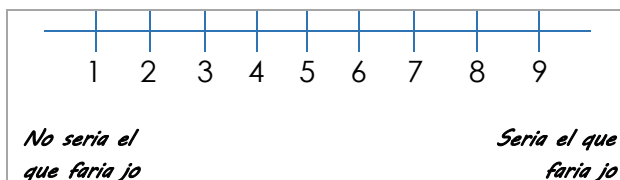
b). Altres comenten la necessitat d'unir-se tots els veïns i veïnes per a fer pinya i aconseguir plegats aturar el tancament del parc.

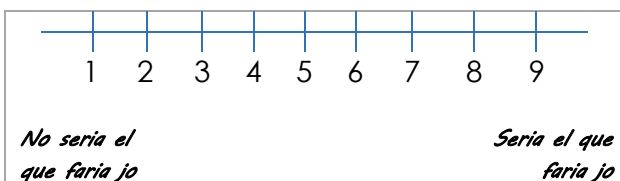
4. Per a aquells veïns i veïnes que decideixen que cal lluitar plegats per evitar que tanquin el parc, el que cal fer ara és...

a). Presentar-se com a voluntaris per a fer-se càrrec d'una paradeta de recollida de signatures, on la gent que ho vulgui s'aturi per signar a favor de que no es tanqui el parc.

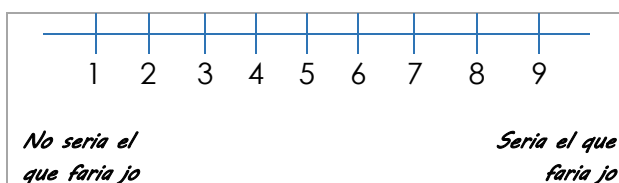
b). El millor és esperar a veure què passa. El temps dirà... Una cosa es recolzar la causa i l'altre haver d'invertir el temps i l'esforç en ella. Prou feina tenim tots amb les obligacions del dia a dia!!

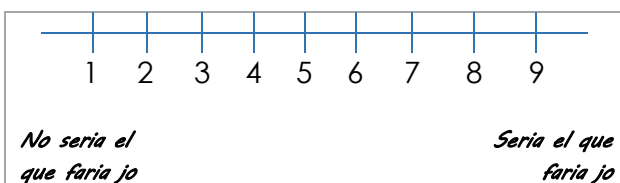
5. Pel que fa al jardiner que ha perdut la feina...

a). Els veïns i veïnes donen veus pel barri per ajudar-lo a aconseguir una altra feina.

b). Els veïns i veïnes pensen que si s'ha quedat sense feina és el seu problema i per tant, s'ha de buscar ell mateix la feina per on pugui.

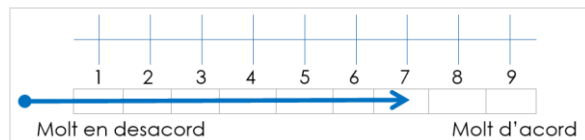

2. Imagina't que.... Tu què faries?

Tal i com has fet en l'exercici anterior, de cadascuna de les accions que et plantejem, indica el numero que s'aproxima més al que tu faries.

En aquest cas en lloc de fer una rotllana dibuixa una fletxa fins el número que vulguis.

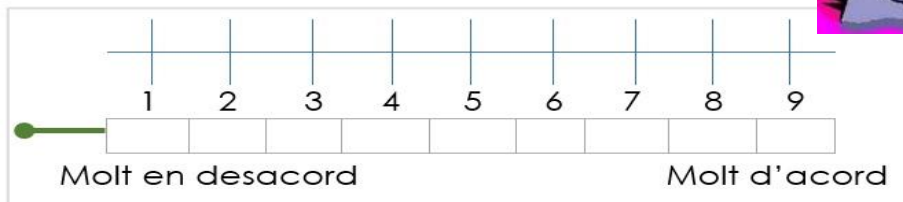
Exemple: "Estic d'acord un 7"

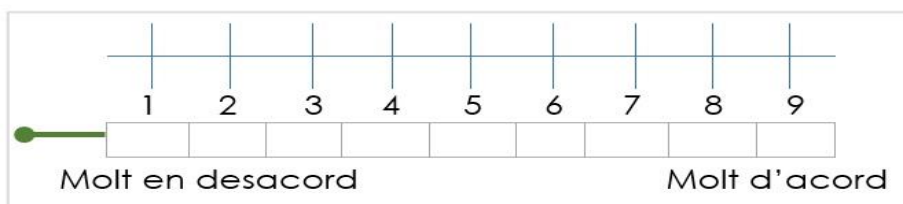
2.1. La mestra us ha posat a tots en grups de 4 per a que feu plegats un treball sobre els climes de Catalunya, però no us poseu d'acord entre vosaltres en com fer-lo...

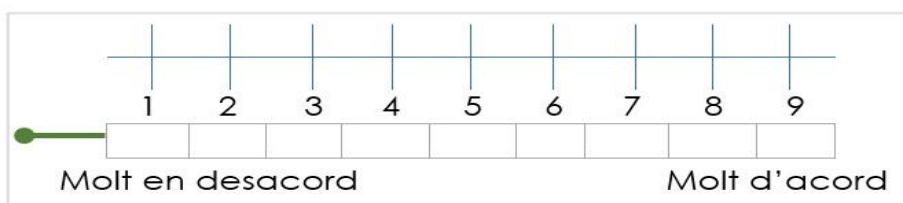
a). Parlo amb la mestra i li demano que em canviï de grup

b). Tinc en compte les opinions dels meus companys i companyes del grup abans de prendre una decisió sobre com l'hem de fer

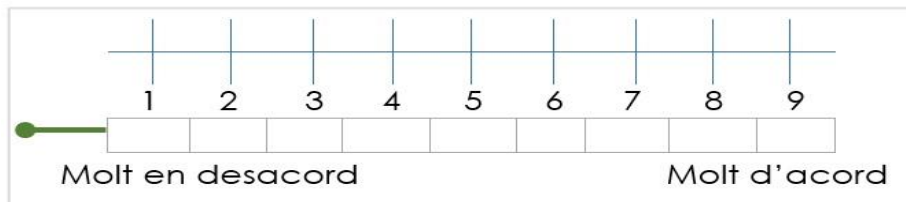
c). Penso que la opció bona de com s'ha de fer el treball és la meva així que no escolto les opinions dels meus companys i companyes sobre com l'hem de fer.

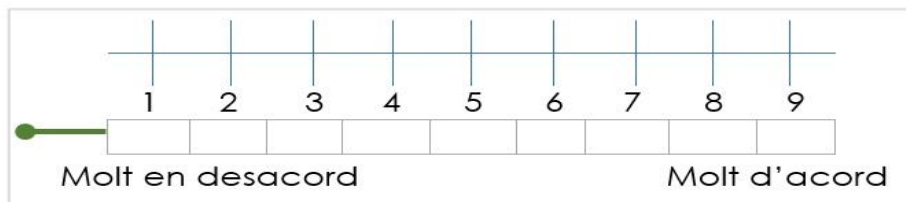
2.2. Arriba l'hora de sortir al pati i el nen nou de la classe no ha portat esmorzar...

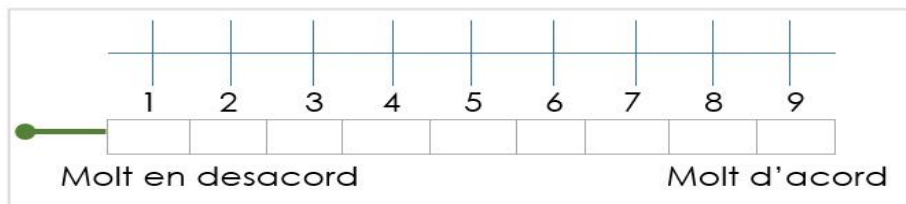
a). Se'l veu seriós i trist i mira els entrepans de tothom... No haurà portat esmorzar perquè no té gana.

b). M'acosto als meus amics i fem broma perquè el noi nou no ha portat esmorzar... Mira que no portar res per menjar... Si té gana que es porti el seu menjar de casa!

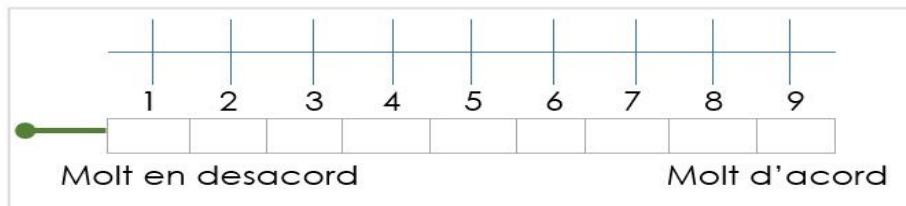
c). Ja fa dies que no en porta. Penso que potser no tenen suficients diners a casa seva per a comprar menjar i per això no porta res. Jo en el seu lloc estaria afamat i em sentiria trist i insegur. I m'agradaria que els meus companys i companyes de classe m'oferissin la meitat del seu entrepà...

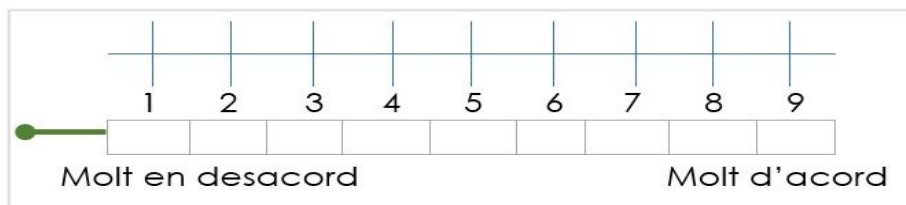
2.3. Un cop ja hem sortit al pati veig com un nen de la meua classe s'està rient d'en Kiosti, un noi que fa poques setmanes que ha vingut amb la seva família a viure al nostre país i que ni parla la nostra llengua ni es vesteix ni es pentina com la resta de companys...

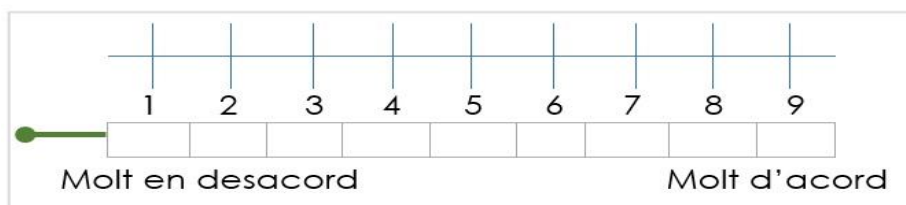
a). M'acosto al Kiosti, que s'ha posat a plorant i el defenso, ja que no suporto que facin mal ni es burlin de cap persona, i menys encara si no s'ho mereix.

b). Tinc la intenció d'anar a buscar a la mestra per explicar-li, però per por que després la gent de la classe em digui que sóc un/una espieta i un/una xivato/a finalment no ho faig.

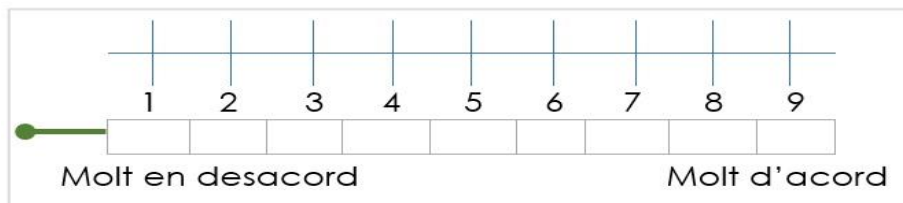
c). Marxo d'allà perquè no vull que el nen que s'està rient de l'altre es rigui ara de mi.

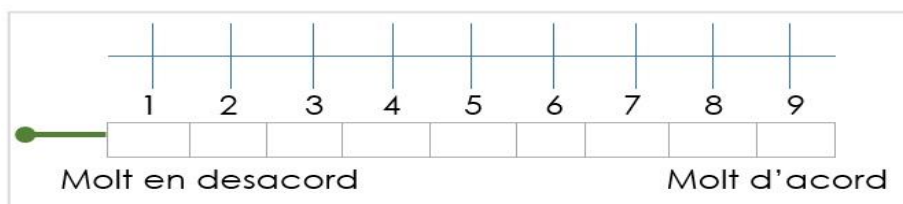
2.4. M'assabento que els meus companys de classe han anat al cinema i no m'hi han convidat...

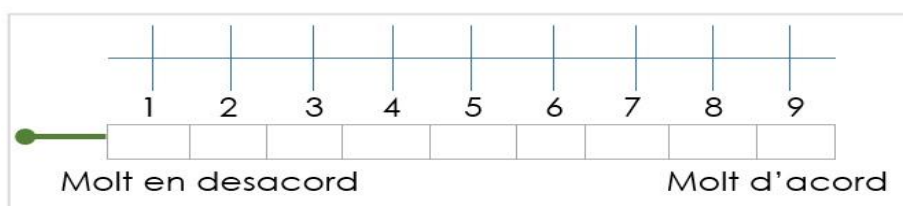
a). Intento entendre perquè no m'han dit d'anar al cinema plegats

b). M'enfado i penso: però de què van? Què s'han pensat???. Com han gosat no convidar-me?

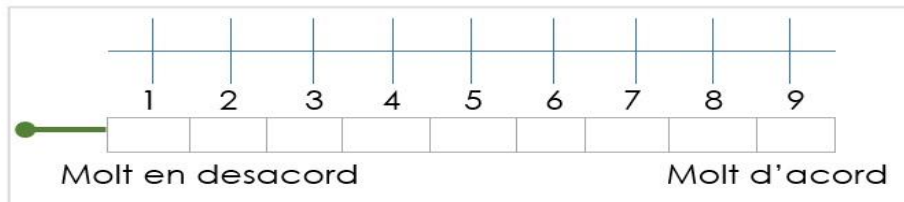
c). Faig veure que no m'he assabentat que han anat al cinema i passo aquest fet per alt.

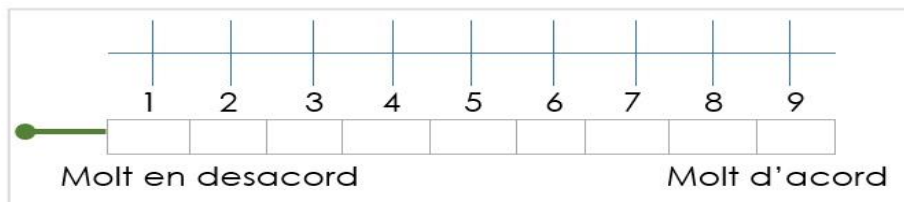
2.5. Fan fora de casa a la família d'un company meu de classe perquè els seus pares no podien pagar la hipoteca del seu pis...

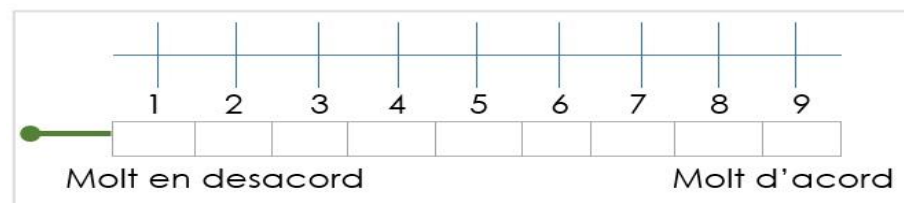
a). Els altres pares de l'escola comenten que els pares del company de classe que s'ha quedat sense casa són una mica mandrosos i que no havien invertit molt d'esforç en buscar feina... Així doncs, ja s'ho faran.

b). Penso que ha de ser terrible que algú es quedi sense casa, i que això és una cosa que li pot passar a qualsevol que es quedi sense feina.

c). Per què se'ls ha d'ajudar?? Els meus pares han estat tota la vida pagant el pis sense que ningú els ajudi així que la família del meu company a la que han fet fora de casa s'ha de buscar la vida com tothom.

3. Perquè creus que...

Respon a les preguntes que et fem a continuació

3.1. Perquè creus que els homes de la Prehistòria feien foc a partir de picar dues pedres i vivien en coves?

A large empty rectangular box with a dashed line at the top and a solid line at the bottom, intended for writing the answer to the question above.

3.2. Si haguessis viscut a Barcelona fa dos mil anys, quan formava part de l'Imperi Romà, com creus que t'haguessis comunicat amb els parents que vivien en un altre racó de l'imperi?

A large, empty rectangular box with a dashed border at the top and a solid border on the sides and bottom, intended for a student's response to the question above.

3.3. Fa 500 anys, Cristòfol Colom va arribar per primer cop a Amèrica, acompanyat d'un grup de mariners. Quan els indis van veure Colom i els seus homes damunt de cavalls, van pensar-se que l'home i el cavall era una sola criatura –i no un home damunt un animal-, i es van espantar molt, pensant que es trobaven davant d'un monstre. Per què creus que els indis van pensar això? I què creus que haguessis fet tu si haguessis sigut un indi? Raona la teva resposta.

A large, empty rectangular box with a dashed top border and a solid bottom border, intended for the student's response to the text above.

3.4. Si haguessis viscut fa mil anys, amb quin dels personatges següents t'identifiques més? Marca'l amb un cercle i explica el per què de la teva elecció. Explica també en quina part de la ciutat que veus a sota creus que vivia i a què es dedicava.

Personatge

Pagesos

Artesans

Noblesa

Clergat

On vivia?

M'identifico amb...

per què.....

Fa mil anys el meu personatge vivia a.... i es dedicava a....

3.5 Obres el diari d'avui i llegeixes aquesta notícia...

Perquè creus que aquests immigrants es juguen la vida viatjant en una pastera? I què faries tu si et trobessis en la seva situació?

Annex 3. Guió de les entrevistes de la fase diagnòstica

DADES PERSONALS DEL MESTRE/A ENTREVISTAT

---

1. Nom:
2. Escola on exerceixes:
3. Anys de professió com a mestre/a:
4. Anys de professió com a mestre/a de ciències socials:

PERCEPCIÓ DELS MESTRES DE PRIMÀRIA SOBRE EL CONCEPTE D'EMPATIA (COM LA DEFINEIXEN, VALOR QUE LI DONEN...)

---

5. Què és per tu l'empatia?
6. Com la defines?
7. Creus que és important fomentar l'empatia a la classe de socials? Perquè?
8. El foment de l'empatia és una de les teves prioritats quan ensenyes ciències socials?
9. Com a mestre de ciències socials, creus que el contingut de la matèria facilita el desenvolupament de l'empatia?

ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT-APRENTATGE BASADES EN L'EMPATIA QUE UTILITZEN ELS I LES MESTRES A LES SEVES CLASSES DE CIÈNCIES SOCIALS

---

10. Treballes l'empatia a classe?
11. [Si la resposta és que sí, que treballa l'empatia a classe] Com la treballes?

- a nivell d'organització d'aula
- pel que fa a mostrar i fomentar certes actituds que creguin que promouen l'empatia
- pel que fa al tipus d'activitat
- També volem saber si fas algun tipus d'activitat relacionada amb l'empatia històrica (I si és que sí, quina).

12. Em pots posar algun exemple concret d'activitat a partir de la qual hagi treballat l'empatia? Com va anar? Hi van haver bons resultats? Quines dificultats van aparèixer? Vas haver de canviar l'estructura habitual de l'aula? Si és que sí, això et va suposar algun problema? Com el vas resoldre?

13. [Si la resposta és que no, que no treballa l'empatia a classe] Se t'acut algun exemple d'activitat que serveixi per a fomentar l'empatia (encara que no sigui a socials...)?

14. Per què creus que no es sol treballar l'empatia a l'escola?

15. T'has trobat impediments de cara a treballar l'empatia a classe? Quins?

Annex 4. Guió de l'entrevista de la fase d'experimentació

INDAGACIÓ DEL TEMA DE CONEIXEMENT DEL MEDI TREBALLAT PER LA MESTRA A L'AULA: QUÈ I COM.

---

1. Com structures el contingut de socials i la manera com el donaràs al llarg del curs?
2. El incidir més amb les ciències socials és una inquietud que has tingut sempre?
3. Separes el contingut per blocs, tipus: bloc de naturals, bloc de socials...?
4. Llavors, al llarg del curs ho aneu treballant tot a la vegada –medi cultural, medi social...-?
5. I ho treballeu també paral·lelament amb altres matèries, com llengua?
6. Com vau engegar aquest projecte de “la Santa Coloma a l'època dels nostres avis”?
7. Això va ser a principis de curs?
8. I es fa sols a Santa Coloma?
9. Quines professores sou les que decidiu que treballareu aquest tema?
10. Com dissenyeu aquesta proposta de projecte, pel que fa al cicle superior de primària?

11. És possible veure aquesta proposta didàctica que heu preparat? La programació, o les produccions fetes pels alumnes?
12. Explica'm una mica cada una de les activitats que vas fer... –demanem aclariments de cadascuna de les activitats-: com les vas projectar i com les vas aplicar, d'on van treure la informació els alumnes per a dur-les a terme, quines directrius els hi vas donar, qui va projectar la graella d'avaluació que van utilitzar els alumnes per valorar als companys, etc.
13. Quins resultats van tenir aquestes activitats?
14. Llavors cadascú acaba fent el seu dossier individual?
15. Fent referència al treball en grup: els grups els vas fer tu o els van fer ells?
Com el vas muntar? Vas buscar que fossin grups heterogenis?
16. Pel que m'expliques, això és treballar interdisciplinàriament, de manera transversal, partint de Coneixement del Medi social com a eix...
17. Si tens algun tema previst però pel que sigui sorgeixen dubtes, ho podeu aplaçar i no passa res o bé sens la pressió d'haver d'acomplir amb el que tenies pensat fer?
18. I com garantiu l'acompliment del Currículum?

INDAGACIÓ EN COM ENCAIXAR LES ACTIVITATS INTENCIONALS D'EMPATIA PENSEDES AMB LA TEMÀTICA TREBALLADA PER LA MESTRA.

---

19. A partir de la temàtica treballada a l'aula, com podríem introduir les activitats intencionals per a fomentar la empatia? Què opines?

20. Penses que t'ha mancat aprofundir en algun punt per arrodonir el tema? O t'ha faltat per incidència en algun punt?

Annex 5. Anàlisi de les dades del Qüestionari Pilot

FASE DIAGNÒSTICA: Estudi pilot

Abans d'iniciar la recollida de dades necessàries per a fer la diagnosi sobre la capacitat empàtica de l'alumnat de cicle superior de primària, ens va semblar indispensable dur a terme una prova pilot. Aquesta ens permetria veure si l'instrument de recollida de dades dissenyat –en aquest cas, el qüestionari- funcionava correctament, així com identificar-ne possibles febleses. Aquest estudi va dur-se a terme al desembre del 2014.

1. Alumnat participant i metodologia

En aquest estudi preliminar hi van intervenir un total de quatre alumnes de 5è de primària. La mostra estava formada per 3 nenes i 1 nen, d'entre 9 i 10 anys, escolaritzats en dos centres educatius de l'àrea metropolitana de Barcelona.

Un cop rebuda l'autorització de les famílies vam reunir als quatre alumnes una tarda, fora d'horari escolar, amb l'objectiu que omplissin el qüestionari inicial de manera individual. El temps previst va ser d'una hora. Vam estar amb ells per resoldre qualsevol problema o dubte que els pogués sorgir, per vetllar que el temps d'execució fos el que s'havia previst i per assegurar que el qüestionari es resolgués de manera individual.

2. Resultats sobre la capacitat empàtica de l'alumnat

A continuació presentarem els resultats concrets sobre cadascuna de les diferents capacitats empàtiques, descrivint breument el tipus de pregunta que els plantejàvem, com van ser analitzades i quins resultats ens oferiren¹.

2.1. Capacitat d'empatia emocional

Pel que fa a l'obtenció de dades per valorar la capacitat d'empatia emocional de l'alumnat, és a dir, de sentir les emocions i sentiments aliens, vam plantejar una

---

¹ Totes les taules de resultats són d'elaboració pròpia.

situació hipotètica que feia referència a una problemàtica social a nivell de barri. I partint d'aquesta problemàtica, els fèiem dues preguntes: la primera ens havia de servir per valorar la capacitat de l'alumnat d'identificar els estats emocionals dels altres i la segona per valorar la seva capacitat d'argumentar aquests estats emocionals –Preguntes 1.1-1^a part i 1.1-2^a part-.

A). Capacitat de l'alumnat d'identificar els estats emocionals dels altres

Per tal d'esbrinar si l'alumnat mostrava aquesta capacitat, vam demanar-los que identifiquessin cadascun dels personatges que els presentàvem amb aquells adjectius que descrivissin els seus respectius estats d'ànim. També els indicàvem que podien posar més d'un adjectiu per personatge.

Les respostes van ser categoritzades en funció de si els alumnes mostraven la capacitat d'identificar els estats emocionals aliens de manera complexa, amb varietat d'adjectius i/o identificant en algun dels personatges més d'un sentiment –nivell 3-, si ho feien de manera simple, amb adjectius binaris però identificant en algun personatge més d'un sentiment -nivell 2- o bé, si ho feien de manera simple i amb adjectius binaris i unitaris per personatge –nivell 1-.

Els resultats són els que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 1. Valoració del nivell de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat pel que fa a identificar els estats emocionals dels altres.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3	NS/ NC/ R.E.
1.1-1 ^a part	2	1	1	0
%	50%	25%	25%	0%

Algunes de les respostes donades i que venen a justificar cadascun dels diferents nivells són les que presentem a continuació:

Taula de resultats 2. Justificació de les respostes segons els diferents nivells de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat pel que fa a identificar els estats emocionals dels altres.

Enunciat	Resposta		
	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Com es deu sentir...	Codi alumne: num. 3	Codi alumne: num. 2	Codi alumne: num. 4
<i>El senyor alcalde</i>	"Bé"	"Deu estar content"	"Bé"
<i>Els veïns i veïnes</i>	"Tristos"	"Tristos"	"Enfadats"
<i>El Pep, el jardiner que cuidava el parc i que ara es queda sense feina</i>	"Enfadats"	"Trist"	"Trist"
<i>Els propietaris dels cotxes i motos que compraran una plaça al nou aparcament</i>	"Enfadats"	"Contents i tristos"	"Contents"
<i>Els nens i nenes del carrer que anaven a jugar al parc</i>	"Tristos"	"Tristos"	"Tristos"
<i>Els avis i àvies que cada tarda hi juguen a escacs</i>		"Tristos"	"Avorrits"

A partir d'aquestes taules podem veure com el 25% de l'alumnat és capaç d'identificar adjectius variats per descriure com creuen que se sent cada personatge –com exemplifiquem amb la resposta donada per l'alumne num.4-, mentre que el 25% mostra una capacitat empàtica més simple, identificant més d'un adjectiu en algun dels personatges però sense recórrer a un repertori d'adjectius extens i variat –com l'alumne num.2-. I el 50% restant de les respostes es corresponen amb aquells alumnes que identifiquen els estats emocionals de cada personatge amb adjectius dicotòmics i unitaris -com l'alumne num. 3-.

B). Capacitat de l'alumnat d'argumentar els estats emocionals dels altres

Per identificar aquest vessant de l'empatia emocional, vam demanar als alumnes que justificuessin per què creien que els personatges se sentien de la manera com ells els havien qualificat.

Les respostes van ser categoritzades en funció de si els alumnes argumentaven els estats emocionals aliens de manera complexa, anant més enllà de la causa-efecte –nivell 3-, o bé si ho feien de manera simple, sense anar més enllà de la causa-efecte –nivell 2-².

Els resultats són els que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 3. Valoració del nivell de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat en el seu vessant d'argumentar els estats emocionals dels altres.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 2	Nivell 3	NS/ NC/ R.E.
1.1-2 ^a part	4	0	0
%	100%	0%	0%

Algunes de les respostes donades i que venen a justificar cadascun dels diferents nivells són les que presentem a continuació:

Taula de resultats 4. Justificació de les respostes segons els diferents nivells de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat en el seu vessant d'argumentar els estats emocionals dels altres.

Enunciat	Resposta	
	Nivell 2	Nivell 3
<i>Per què creus que se sent així...</i>	Codi alumne num. 1	
<i>El senyor alcalde</i>	Està "content" "perquè no hi haurien tants problemes amb l'aparcament".	
<i>Els veïns i veïnes</i>	Estan "avorrits" "perquè no hi hauria res per divertir-se".	

² Per valorar aquesta capacitat i amb la intenció de seguir la mateixa estructura de nivells utilitzats per a la resta de capacitats empàtiques –de més alta a més baixa, que ens ha servit per a emfatitzar més els nivells més alts que no pas els més baixos-, hem establert solament 2 nivells, sent el 3 el més alt i el 2 el més baix. D'aquesta manera, en aquesta valoració no hi ha establert el nivell 1.

<i>El Pep, el jardiner que cuidava el parc i que ara es queda sense feina</i>	Està “trist” “perquè no tindrà diners per comprar”.	
<i>Els propietaris dels cotxes i motos que compraran una plaça al nou aparcament</i>	Estan “contents” “perquè no tindran tants problemes per aparcar”.	
<i>Els nens i nenes del carrer que anaven a jugar al parc</i>	Estan “avorrits” “perquè no hi hauria parc per anar a jugar”.	
<i>Els avis i àvies que cada tarda hi juguen a escacs</i>	Estan “avorrits” “perquè no podran anar”.	

Aquí, el 100% dels alumnes no saben argumentar els estats emocionals aliens sense anar més enllà de la causa-efecte –com podem veure, per exemple, a partir de la resposta de l’alumne num. 1-.

2.2. Capacitat d’empatia cognitiva

Per esbrinar els índexs de capacitat d’empatia cognitiva dels alumnes amb els que vam treballar –és a dir, la seva habilitat d’entendre la perspectiva dels altres- vam plantejar un total de set preguntes múltiples, formades per preguntes tancades de resposta múltiple³ –un total de 16 enunciats-: cinc d’elles feien referència a la capacitat d’empatia cognitiva pel que fa a escoltar als altres amb voluntat d’entesa, mentre que la pregunta restant es fixava en el seu vessant d’adoptar la perspectiva o el rol de l’altre.

³ Totes les preguntes tancades del qüestionari definitiu van ser analitzades de la mateixa manera, que exposarem aquí per no fer repetitiu aquest apartat d’anàlisi. Així, de cadascuna de les diferents situacions que els plantejàvem, els alumnes havien d’indicar numèricament si s’aproximava a allò que farien o no, o bé si estaven molt d’acord o molt en desacord. El número 1 corresponia al ítem “No seria el que faria jo” o bé “Molt en desacord” i el 9 a “Seria el que faria jo” o “Molt d’acord”. La valoració numèrica que es va donar per a analitzar les dades donava al número 1 l’equivalència al mínim de capacitat empàtica i el 9 al màxim d’aquesta capacitat. Els resultats numèrics van categoritzar-se en 3 nivells, en funció de si l’alumne mostrava la capacitat empàtica –nivell 3, corresponent als valors numèrics més alts, que són els que van del num. 7 al 9-, de si mostrava la capacitat però de manera parcial –nivell 2, corresponent als valors numèrics intermedis, que són els que van del num. 4 al 6- o bé si no mostrava aquesta capacitat -nivell 1, corresponent als valors numèrics més baixos, que són els que van del num.1 al 3-.

Del total de preguntes, cinc d'elles feien referència a una problemàtica social a nivell de barri –es tracta de la pregunta 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3, 1.3.4 i 1.3.5- i l'altre a una problemàtica a nivell d'aula –la pregunta 2.1-.

A). Capacitat de l'alumnat d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa

Per indagar en la capacitat d'empatia cognitiva pel que fa a escoltar als altres amb voluntat d'entesa, vam plantejar als alumnes diferents situacions, de cadascuna de les quals havien d'indicar numèricament si s'aproximava a allò que farien o no o bé si estaven d'acord o en desacord. Els resultats numèrics van categoritzar-se en 3 nivells, en funció de si l'alumne mostrava la capacitat d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa –nivell 3-, de si mostrava la capacitat però de manera parcial –nivell 2- o bé si no mostrava aquesta capacitat -nivell 1-

En totes les situacions plantejades, els alumnes havien de posicionar-se pel que fa a la millor opció a prendre davant d'una o varies persones amb les que no estàs d'acord.

Pel que fa a la valoració numèrica de les seves respostes, és la que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 5. Valoració numèrica de la capacitat d'empatia cognitiva de l'alumnat en el seu vessant d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1			Nivell 2			Nivell 3			NS/NC/R.E.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1.3.1.a	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0
%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	0%	75%	0%
1.3.1.b	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0
%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
1.3.2.a	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0
%	50%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	25%	0%

1.3.2.b	2	0	0	1	0	0	0	1	0	0
%	50%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	25%	0%	0%
1.3.3.a	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0
%	50%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	25%	0%
1.3.3.b	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
1.3.4.a	2	0	0	0	0	0	0	1	1	0
%	50%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	25%	0%
1.3.4.b	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0
%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
1.3.5.a	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0
%	50%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	25%	0%
1.3.5.b	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.1.a	0	0	0	0	2	0	0	1	1	0
%	0%	0%	0%	0%	50%	0%	0%	25%	25%	0%
2.1.b	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.1.c	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0
%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	75%	0%
Total	10	2	1	4	4	0	1	4	26	0
%	19%	4%	2%	8%	8%	0%	2%	8%	50%	0%

Contràriament al que pensàvem, els alumnes no han mostrat una capacitat empàtica en els nivells més alts molt significativa -no han superat el 60%-, i tampoc han mostrat tenir una empatia més elevada davant moltes de les preguntes amb una connotació positiva més evident. Trobem respostes molt variades segons cada alumne, fet que no ens ha permès trobar un patró clar pel que fa a la seva capacitat d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa.

B). Capacitat de l'alumnat d'adoptar la perspectiva o el rol de l'altre

Per indagar en aquest vessant de l'empatia cognitiva vam plantejar als alumnes una situació concreta a partir de la qual s'havien de posicionar davant d'algú o alguns amb una perspectiva o rol diferent al seu, tot mirant d'entendre'ls, i indicar numèricament si estaven d'acord o en desacord amb la situació. Els resultats numèrics van categoritzar-se en 3 nivells, en funció de si l'alumne mostrava la capacitat d'adoptar la perspectiva o rol de l'altre –nivell 3-, de si mostrava la capacitat però de manera parcial –nivell 2- o bé si no mostrava la capacitat d'adoptar aquesta perspectiva o rol aliè -nivell 1-.

La valoració numèrica de les seves respostes és la que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 6. Valoració numèrica de la capacitat d'empatia cognitiva de l'alumnat en el seu vessant d'adoptar la perspectiva o el rol de l'altre.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1			Nivell 2			Nivell 3			NS/NC/R.E.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.4.a	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0
%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.4.b	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0
%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	75%	0%
2.4.c	1	0	0	0	1	0	0	0	2	0
%	25%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	50%	0%
Total	1	1	0	0	1	0	0	1	8	0
%	8%	8%	0%	0%	8%	0%	0%	8%	67%	0%

Amb totes aquestes xifres veiem com els nivells d'empatia cognitiva pel que fa a adoptar la perspectiva o rol de l'altre són significament superiors que en el vessant d'escoltar als altres -un 75%-.

Contràriament al que passava amb els diferents vessants de l'empatia emocional i amb l'altre vessant de l'empatia cognitiva, la major complexitat que representa el haver d'adoptar el rol de l'altre no suposa un obstacle de cara a la capacitat empàtica de l'alumnat.

2.3. Capacitat d'empatia social

El tercer tipus d'empatia en el que ens vam fixar va ser l'empatia social - o la capacitat de posar-se en el lloc d'aquells que viuen situacions de desigualtats amb la finalitat de prendre accions que propiciïn canvis positius- i també en aquelles actituds pro-socials que fomenten l'empatia. Per tal d'obtenir les dades necessàries per valorar-les, vam plantejar a l'alumnat cinc preguntes, quatre d'elles formades per preguntes tancades i l'altre per una pregunta oberta. Totes elles ens havien d'aportar les dades necessàries per veure si l'alumnat era capaç de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de desigualtat, vulnerabilitat o injustícia social.

Del total de preguntes, una feia referència a una problemàtica social a nivell de barri –es tracta de la pregunta 1.3.6-, tres a una problemàtica a nivell d'aula –les preguntes 2.2, 2.3 i la 2.5- i la darrera a una situació problemàtica present, que és la problemàtica actual que acompanya a l'arribada massiva d'immigrants a les costes mediterrànies –pregunta 3.4-.

La pregunta oberta –la 3.4-, venia acompanyada de la lectura prèvia d'una notícia de premsa que portava per titular "*Arriben tres pasteres amb vint immigrants a Torrevella*" i que explicava a gran trets quan, com i on, aquests immigrants havien estat interceptats pel Servei Marítim de la Guàrdia Civil i en quin estat es trobaven. Les respostes van ser categoritzades en funció de si els alumnes mostraven la capacitat de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de desigualtat, vulnerabilitat o injustícia social, mostrant també la seva capacitat de connectar amb la problemàtica social rellevant que s'amagava darrera la situació que els plantejàvem –nivell 3-, de si mostraven la capacitat de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen vulnerabilitat, però sense connectar la situació plantejada amb la problemàtica social que hi havia al darrera –nivell 2-, o bé, si no mostraven empatia social en aquest vessant –nivell 1-.

Pel que fa a la valoració d'aquesta pregunta, on indagàvem en aquest vessant de l'empatia social, és la que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 7. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de vulnerabilitat i/o injustícia social.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3	NS/ NC/ R.E.
3.4	0	2	1	1
%	0%	50%	25%	25%

Algunes de les respostes donades i que venen a justificar cadascun dels diferents nivells són les que presentem a continuació:

Taula de resultats 8. Justificació de les respostes segons els diferents nivells de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de vulnerabilitat i/o injustícia social.

Resposta		
Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
	Codi alumne num. 3: els immigrants viatgen en pastera "Perquè en el seu país no hi ha diners"	Codi alumne num. 4: els immigrants es juguen la vida "Perquè allà no tenen bona vida i les condicions de vida no són les adequades. I venint [...] tindrien unes millors condicions".

Tal i com podem apreciar, davant de problemàtiques socials que mostren de manera clara la vulnerabilitat de les persones en certes situacions que es podrien considerar com injustes, o no provocades per ells mateixos sinó per circumstàncies externes a ells –en aquest cas pel fet d'haver nascut en certes zones del planeta-, sols un 25% es posiciona en el valor més alt d'empatia social. Un 50% mostra aquesta capacitat però sense connectar amb la problemàtica

social que hi ha al darrera de l'acció plantejada i el 25% dóna una resposta que no té res a veure amb el que se'ls preguntava.

Pel que fa a les preguntes tancades, vam plantejar als alumnes diferents situacions –el cas d'una persona que perd la feina, el cas d'un company de classe que mostra signes de pobresa i que pateix el maltracte d'un altre company i el d'un altre la família del qual és desnonada-, en cadascuna de les quals havien d'indicar numèricament si s'aproximava a allò que farien o no, o bé si hi estaven d'acord o en desacord. Els resultats numèrics van categoritzar-se en 3 nivells, en funció de si l'alumne mostrava la capacitat de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de vulnerabilitat i/o injustícia social –nivell 3-, de si mostraven aquesta capacitat de manera parcial –nivell 2- o bé si no mostraven aquesta capacitat -nivell 1-.

Pel que fa a la capacitat d'empatia social en aquest vessant, la valoració numèrica de les seves respostes és la que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 9. Valoració numèrica de la capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de desigualtat, vulnerabilitat o injustícia social.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1			Nivell 2			Nivell 3			NS/NC/R.E.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1.3.6.a	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0
%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	75%	0%
1.3.6.b	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0
%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	75%	0%
2.2.a	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.2.b	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	75%	0%
2.2.c	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%

2.3.a	0	0	0	0	1	0	0	1	2	0
%	0%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	25%	50%	0%
2.3.b	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.3.c	1	0	0	0	0	0	0	0	3	0
%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.5.a	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.5.b	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0
%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
2.5.c	1	0	0	0	0	0	0	0	3	0
%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	75%	0%
Total	2	0	1	4	2	0	0	3	32	0
%	5%	0%	2%	9%	5%	0%	0%	7%	73%	0

Tal i com podem veure, en vuit dels onze enunciats que els presentàvem, el número d'alumnes que mostren la capacitat de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de desigualtat, vulnerabilitat o injustícia social estan entre el 2on i el 3er nivell. Aquestes xifres ens indiquen que la majoria de l'alumnat participant, davant de situacions clares d'injustícia social com la que els plantejàvem mostra tenir una capacitat d'empatia social situada en els valors més alts.

2.4. Capacitat d'empatia històrica

Per indagar en aquesta darrera capacitat empàtica -que és la que fa referència a la capacitat de posar-se en el lloc de certs personatges del passat-, vam plantejar a l'alumnat un total de tres preguntes obertes on els presentàvem diferents situacions històriques⁴, les respostes a les quals ens permetessin

⁴ Vam pensar en diferents etapes històriques que es corresponguessin amb el currículum de l'Àrea de Coneixement del medi social i cultural del cycle superior de primària ja que, tal i com indiquen les fonts teòriques consultades, per activar l'empatia històrica és necessari que l'alumnat conegui el context històric

valorar la seva capacitat per posar-se en la pell dels homes i dones que van viure en una altra època. Aquestes respostes van ser categoritzades en base als nivells plantejats per Domínguez⁵ (1993), però matisant algunes d'aquestes categories pre-establertes per l'autor⁶. D'aquesta manera, les seves respostes van categoritzar-se en diferents nivells –sent el 1 el més baix i el 3 el més alt-⁷, depenent de si valoraven als individus del passat com intel·lectualment inferiors o menys evolucionats que els del present –equivaldria a un nivell 1- o bé si els comportaments de la gent del passat eren explicats “des de fora” -utilitzant estereotips generals i ahistòrics i que equivaldrien a un nivell 2- o “des de dins”, en un esforç per projectar-se vers situacions alienes del passat però des del propi punt de vista –que correspondria amb un nivell 3-.

D'aquestes quatre preguntes ens fixarem sols en una –la 3.1-, ja que la resta ens aportaven poca informació -i molt fragmentada- sobre la capacitat empàtica de l'alumnat.

---

de la situació que se li planteja. Per evitar la dificultat que comporta –especialment a l'alumnat de primària, poc acostumat al contingut històric- el posar-se en la pell d'un personatge històric concret, vam plantejar situacions històriques que afectessin a un col·lectiu i no a un individu en particular.

⁵ La categorització dels nivells de capacitat d'empatia històrica plantejats per Domínguez ha estat àmpliament detallada en l'apartat 5. *Com podem avaluar la capacitat empàtica de l'alumnat?* del Capítol 3. *L'empatia i l'ensenyament-aprenentatge de les ciències socials* de la present investigació. La categorització que planteja Domínguez es basa en les categories establertes per Shemilt (1984) i per Ashby i Lee (1987) –que han estat aquelles en les que més autors s'han basat per a dur desenvolupar les seves recerques sobre l'empatia històrica de l'alumnat. Són també les que permeten obtenir dades rellevants sobre el nivell d'aquest tipus d'empatia-. Però la categorització de Domínguez va una mica més enllà, ja que estableix categories intermèdies als nivells plantejats per Shemilt i Ashby i Lee, amb la finalitat de reduir, en paraules del mateix autor, “la inestabilidad y las vacilaciones entre niveles de comprensión empática” (Domínguez, 1993, p. 374).

⁶ Aquesta matisació va consistir en l'adaptació de les categories intermèdies entre nivells establertes per Domínguez als nivells més baixos d'empatia històrica. Així, Domínguez establia nivells intermedis entre els nivells II i III i entre el V i el VI. Nosaltres, davant de la manca de respostes que s'adequessin a nivells superiors al III –degut al fet que les categories de Domínguez estaven pensades per valorar la capacitat empàtica de l'alumnat de secundària, i no de primària-, vam establir les categories intermèdies entre els nivell I i II i entre el II i III. Això ens va permetre adaptar les categories a l'alumnat en el que es basa la nostra recerca, que és el de primària.

⁷ En aquest cas els nivells van ser els següents: el Nivell 1, el nivell 1-2, el nivell 2, el nivell 2-3 i el nivell 3.

A). Capacitat de l'alumnat de posar-se en la pell dels homes i dones que van viure en una altra època

Per valorar la capacitat de l'alumnat de posar-se en la pell dels homes i dones que van viure en una altra època, vam plantejar a l'alumne una pregunta relacionada amb certes actituds dels homes de la prehistòria.

Pel que fa a la valoració dels nivell d'empatia històrica de l'alumnat, aquests són els que podem veure en la taula següent:

Taula de resultats 10. Valoració del nivell de capacitat d'empatia històrica de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'un personatge del passat.

Pregunta / Num. de respostes	Nivell 1	Nivell Intermedi 1-2	Nivell 2	Nivell Intermedi 2-3	Nivell 3	NS/ NC/ R.E.
3.1	0	1	1	2	0	0
%	0%	25%	25%	50%	0%	0%

Algunes de les respostes donades i que venen a justificar cadascun dels diferents nivells són les que presentem a continuació:

Taula de resultats 11. Justificació de les respostes segons els diferents nivells de capacitat d'empatia històrica de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'un personatge del passat.

Enunciat: <i>Perquè creus que els homes de la prehistòria feien foc a partir de picar dues pedres i vivien en coves?</i>				
Resposta				
Nivell 1	Nivell Intermedi 1-2	Nivell 2	Nivell Intermedi 2-3	Nivell 3
/	Codi alumne num. 1: <i>"Perquè no hi havia gas per fer foc i perquè no</i>	Codi alumne num. 2: <i>"Perquè no tenien casa, no tenien</i>	Codi alumne num. 3: <i>"Perquè ells caçaven animals i van descobrir el foc i</i>	/

	<i>sabien coses”.</i>	<i>fer</i>	<i>vitroceràmica, etc.”.</i>	<i>el ferro. I vivien en coves per protegir-se”.</i> <i>Codi alumne num. 4: “Per refugiar-se d’animals perillosos i per poder estar calentets”.</i>	
--	---------------------------	------------	----------------------------------	--	--

Tal i com podem veure, cap dels alumnes mostra tenir un nivell 1 de capacitat empàtica, que és el nivell d'empatia d'aquells que veuen als homes i dones del passat com intel·lectualment inferiors.

Pel que fa al nivell intermedi 1-2, trobem un 25% de les respostes, que es corresponen amb aquell que percep els nostres avantpassats com a menys intel·ligents i evolucionats però que intenta al mateix temps explicar els comportaments del passat "des de fora", utilitzant estereotips generals i ahistòrics, que l'acosten al Nivell 2 -com l'alumne num. 1-.

Si ens fixem en el nivell 2, trobem aquí també un 25% de les respostes. Aquí s'emmarquen aquells que expliquen les accions dels homes i les dones del passat a partir d'estereotips i posicionats des del seu present -com l'alumne num. 2-.

En relació al nivell Intermedi 2-3, trobem aquí el gruix majoritari d'alumnat: es tracta d'aquells que expliquen els comportaments del passat "des de fora", però fent un esforç per projectar-se vers aquest passat, que els acosten al nivell 3 -com l'alumne num. 3 o l'alumne num.4-.

En el darrer nivell –el nivell 3, que és el d'aquells que expliquen els comportaments de la gent del passat “des de dins”, en un esforç per projectar-se vers situacions alienes- no trobem cap de les respostes.

Annex 6. Seqüència Empatia Planificada

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 1 EMPATIA							
Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Introducció	Explicar a l'alumnat què farem en les properes sessions i com els avaluarem	Explicar i resoldre dubtes	Escoltar l'explicació de la mestra		Gran grup	5'
1	Identifiquem les situacions o problemàtiques actuals de la ciutat que ens agradaria canviar. Pluja d'idees	Identificar les diferents situacions o problemàtiques que els alumnes detecten en relació a la Santa Coloma d'avui	Dinamitzar el diàleg i recollir les idees a la pissarra	Respondre les preguntes que planteja la mestra i reflexionar plegats	Pissarra	Gran grup	10-15'
2	Organitzem els grups	Fomentar el treball cooperatiu	Organitzar els grups	Agrupar-se de la manera com els indica la mestra		Grups de sis	5-10'
3	Triem una situació o problemàtica	Repartir les situacions o problemàtiques identificades entre els grups	Repartir les situacions o problemàtiques identificades entre els diferents grups	La meitat de la classe treballarà la problemàtica 1 i l'altre meitat la 2		Grups de sis	5'
4	Qui són i què pensen i senten els protagonistes?	Identificar els personatges implicats en la situació o problema presentat i posar-se en la pell de cadascun d'ells	Vetllar per al bon desenvolupament de la tasca	Identificar els protagonistes de la problemàtica i reflexionar conjuntament sobre què pensen i senten els personatges	Activitat 1	Grups de sis	20'

5	Preparem un guió per fer una petita obra de teatre o role-play	Preparar un guió	Vetllar per al bon desenvolupament de la tasca	Preparar el guió amb els diàlegs de cada personatge	Fitxa 2	Grups de sis	30'
---	--	------------------	--	---	---------	--------------	-----

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 2 EMPATIA

Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Recapitem...	Repasar les activitats de la sessió anterior	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes de la mestra		Gran grup	5'
1	Fem les representacions!	Representar davant de la classe el guió elaborat	Dinamitzar l'activitat	Representar el personatge que li correspongui		Gran grup	5' per grup (20' total)
2	Avaluem la representació dels companys	Fer una crítica constructiva de la representació dels companys	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes que planteja la mestra i avaluar als companys		Gran grup	5' per grup (20' total)
3	Quin futur volem per Santa Coloma? Pluja d'idees	Buscar solucions al problema plantejat i projectar el futur que volen	Dinamitzar el diàleg	Donar la seva opinió		Gran grup	15'
4	Fem un text escrit sobre el futur que somio per a la meva ciutat	Sintetitzar tot el treballat a classe, posicionant-se vers el problema i projectant un futur millor	Donar directrius sobre com fer-lo	Fer un text escrit	Fitxa 3	Individual	30'

Annex 7. Seqüència Empatia Final

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 1 EMPATIA							
Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Introducció	Explicar a l'alumnat què farem en les properes sessions i com els avaluarem	Explicar i resoldre dubtes	Escoltar l'explicació de la mestra	Pissarra	Gran grup	5'
1	Identifiquem les situacions o problemàtiques actuals de la ciutat que ens agradaria canviar. Pluja d'idees	Identificar les diferents situacions o problemàtiques que els alumnes detecten en relació a la Santa Coloma d'avui	Dinamitzar el diàleg i recollir les idees a la pissarra	Respondre les preguntes que planteja la mestra, les intervencions dels companys i exposar les pròpies idees	Pissarra i full perquè l'alumnat vagi anotant les idees que vagin sorgint	Gran grup	55'
2	Agrupem totes les situacions que han sorgit	Agrupar les situacions que han sorgit en 4 grans grups per tal que no quedin molt diversificades	Dinamitzar el diàleg i recollir les idees a la pissarra	Pensar entre tots quines problemàtiques poden considerar-se com del mateix grup	Pissarra	Gran grup	15'
3	Votem les dues situacions o problemàtiques que ens semblen més rellevants	Triar entre tots mitjançant una votació les dues problemàtiques que treballarem	Dinamitzar el diàleg i recollir les votacions a la pissarra	Votar aquelles dues problemàtiques que els preocupen més	Pissarra	Gran grup	15'

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 2 EMPATIA

Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Recapitem...	Repassar les idees i les activitats de la sessió anterior	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes de la mestra	Pissarra	Gran grup	10-15'
1	Organitzem els grups	Fomentar el treball cooperatiu	Organitzar els grups: dels 8 que teníem inicialment en farem 4	Agrupar-se de la manera com els indica la mestra		Grups de sis	5'
2	Repartim les situacions o problemàtiques identificades entre els grups	Clarificar quina problemàtica treballarà cada grup	Repartir les situacions o problemàtiques identificades entre els grups	Treballar la problemàtica assignada: dos grups treballaran la problemàtica 1 i dos grups la 2	Pissarra	Grups de sis	5'
3	Qui són i què pensen i senten els protagonistes?	Identificar els personatges implicats en la situació o problema presentat i posar-se en la pell de cadascun d'ells	Vetllar per al bon desenvolupament de la tasca	Identificar conjuntament amb la resta de companys del grup els protagonistes de la problemàtica i reflexionar conjuntament sobre què pensen i senten els personatges	Fitxa 1	Grups de sis	1.05'

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 3 EMPATIA

Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Recapitem...	Repasar les activitats de la sessió anterior	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes de la mestra	Pissarra	Gran grup	10-15'
1	Preparem un guió per fer una petita obra de teatre o role-play	Preparar un guió	Vetllar per al bon desenvolupament de la tasca	Preparar conjuntament amb la resta de companys del grup el guió amb els diàlegs de cada personatge	Fitxa 2	Grups de sis	1.15'
2	Iniciem els assajos de les representacions	Iniciar els assajos de la representació	Vetllar per al bon desenvolupament de la tasca	Assajar amb la resta de companys el seu paper dins l'obra	Fitxa 2	Grups de sis	30'

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 4 EMPATIA

Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Recapitem...	Repasar les activitats de la sessió anterior	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes de la mestra	Pissarra	Gran grup	5-10'
1	Fem les representacions!	Representar davant de la classe el guió elaborat	Dinamitzar l'activitat	Representar el personatge que li correspongui	Els necessaris per dur a terme la representació	Gran grup	10' per grup (40' total)
2	Valorem la representació dels companys	Fer una crítica constructiva de la representació dels companys i valorar la problemàtica plantejada	Dinamitzar el diàleg	Valorar la representació dels companys i la problemàtica que plantejaven		Gran grup	10' per grup (40' total)

PROGRAMACIÓ SESSIÓ 5 EMPATIA

Fase sessió	Activitat	Objectiu de l'activitat	Tasca mestra	Tasca alumnat	Recursos i materials	Organització	Temps
Prèvia	Recapitem...	Repasar les activitats de la sessió anterior	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes de la mestra	Pissarra	Gran grup	5-10'
1	Quin futur volem per Santa Coloma? Pluja d'idees	Buscar solucions al problema plantejat i projectar el futur que volen	Dinamitzar el diàleg	Respondre les preguntes que planteja la mestra, les intervencions dels companys i exposar les pròpies idees	Full perquè l'alumnat vagi anotant les idees que vagin sorgint	Gran grup	1.15'
2	Fem un text escrit sobre el futur que somio per la meva ciutat	Sintetitzar tot el treballat a classe, posicionant-se vers el problema i projectant un futur millor	Vetllar pel bon desenvolupament de la tasca	Fer un text escrit	Fitxa 3	Individual	30'

Annex 8. Unitat Didàctica Santa Coloma

PROJECTE INTERDISCIPLINARI		COM HA CANVIAT SANTA COLOMA EN ELS DARRERS ANYS ?		
CICLE SUPERIOR	DURADA 8 setmanes	PERÍODE 2n trimestre	CURS ESCOLAR 15/16	MESTRES DEL CICLE SUPERIOR
ÀREES IMPLICADES		TÍTOL I JUSTIFICACIÓ DE LA UNITAT O PROJECTE		
Coneixement medi natural, social i cultural Llengua catalana Matemàtiques Educació en valors socials i cívics		Com era la Santa Coloma dels nostres avis? Projecte de tota l'escola i tema central de la Diada de l'escola pública de la ciutat.		
OBJECTIUS D'APRENENTATGE	COMPETÈNCIES BÀSIQUES	CONTINGUTS DE LES ÀREES	CRITERIS D'AVALUACIÓ	
MEDI -Mostrar iniciativa i creativitat en la realització d'un treball d'investigació. -Plantejar-se interrogants sobre determinats problemes socialment rellevants. -Obtenir informació a partir de l'observació directa i indirecta utilitzant diferents tipus de fonts documentals (textuals, patrimonials, orals) i experimentals. -Identificar processos de canvi i transformació socials, culturals, econòmics i tecnològics en l'entorn.	Dimensió món actual Competència 2. Interpretar el present a partir de l'anàlisi dels canvis i continuïtats al llarg del temps, per comprendre la societat en què vivim. Competència 5. Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les	Continguts del medi natural -Realització d'un treball d'investigació a partir del plantejament de qüestions i problemes rellevants de l'entorn, mitjançant el treball cooperatiu i a partir de l'experimentació i l'ús de diferents fonts d'informació i de les tecnologies digitals (programes específics, simulacions...) -Identificació d'alguns trets demogràfics, econòmics i culturals i religiosos de la societat. -Trets principals de l'espai geogràfic mundial relatiu als moviments migratoris i la globalització. -Activitats econòmiques del territori i sectors	1. Mostrar iniciativa i creativitat en la realització d'un treball d'investigació. 2. Plantejar-se interrogants sobre determinats problemes socialment rellevants. 3. Obtenir informació a partir de l'observació directa i indirecta utilitzant diferents tipus de fonts documentals (textuals, patrimonials, orals) i experimentals. 4. Identificar processos de canvi i transformació socials, culturals, econòmics i tecnològics en l'entorn. 5. Comunicar els resultats de la recerca oralment, gràficament i per escrit. 6. Trobar estratègies que millorin el treball cooperatiu.	

<p>-Comunicar els resultats de la recerca oralment, gràficament i per escrit.</p> <p>-Trobar estratègies que millorin el treball cooperatiu.</p> <p>-Respectar la diversitat de manifestacions culturals de l'entorn.</p> <p>-Conèixer i prendre consciència de com ha canviat la nostra ciutat en els darrers anys i per què.</p> <p>-Reconèixer els diferents moviments migratoris: la immigració i l'emigració.</p> <p>-Discriminar entre poblament rural i poblament urbà.</p> <p>-Conèixer el concepte densitat de població.</p> <p>-Reconèixer l'estructura de la població segons l'edat i el sexe.</p> <p>-Diferenciar entre la població activa desocupada i la població activa ocupada.</p> <p>-Conèixer les característiques pròpies de la població a Santa Coloma. Conèixer el concepte sector primari.</p> <p>-Reconèixer les diferents activitats del sector primari, secundari i terciari.</p> <p>-Conèixer els sectors primari, secundari i terciari a Santa Coloma.</p>	<p>causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur.</p>	<p>de producció.</p> <p>-Valoració de la pròpia història personal i col·lectiva per a la comprensió del passat i del present i la construcció del futur.</p> <p>Continguts del medi social</p> <p>Persones, cultures i societats</p> <p>-Reconeixement de la diversitat d'opinions.</p> <p>-Valoració de la diversitat cultural i lingüística de Catalunya i d'Espanya.</p> <p>-Valoració dels drets i deures ciutadans i del paper individual i col·lectiu en la construcció d'un món més just i equitatiu.</p> <p>-Valoració de la necessitat d'un compromís per a la resolució de problemàtiques socials.</p> <p>-Rebuig dels estereotips i prejudicis, per raons de gènere, orientació afectiva, origen i creences, desenvolupant sentiments d'empatia i respecte amb els altres.</p> <p>Canvis i continuïtats en el temps</p> <p>-Comprensió del temps cronològic: identificació de la durada, simultaneïtat i successió d'esdeveniments històrics.</p> <p>-Ús de representacions gràfiques per situar fets i etapes de l'evolució històrica.</p> <p>-Ús de diferents fonts històriques (orals, documentals, materials) per contrastar informacions sobre un mateix esdeveniment.</p> <p>-Valoració de l'intercanvi intergeneracional d'experiències.</p> <p>Continguts clau</p> <p>-Els moviments migratoris: la immigració i l'emigració.</p> <p>-La distribució de la població: poblament rural i poblament urbà.</p>	<p>7. Respectar la diversitat de manifestacions culturals de l'entorn.</p> <p>8. Reconeix els diferents moviments migratoris: la immigració i l'emigració.</p> <p>9. Discrimina entre poblament rural i poblament urbà.</p> <p>10. Coneix el concepte densitat de població.</p> <p>11. Diferencia entre la població activa desocupada i la població activa ocupada.</p> <p>12. Coneix les característiques pròpies de la població a Santa Coloma.</p> <p>13. Reconeix les diferents activitats del sector primari, secundari i terciari.</p> <p>14. Coneix el sector primari, secundari i terciari a Santa Coloma.</p>
--	---	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> -La densitat de població. -La població activa i la població inactiva. -La població ocupada i la població desocupada. -La població a Santa Coloma. -El sector primari a Santa Coloma -El sector secundari a Santa Coloma. -El sector terciari a Santa Coloma. 	
<p>LLENGUA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Treballar la capacitat comunicativa i creativa davant la proposta de dissenyar i realitzar una entrevista. -Exposar oral i gràficament la informació recollida. -Extreure conclusions pròpies. 	<p>Competència 3. Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa utilitzant estratègies conversacionals.</p> <p>Competència 7. Aplicar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement propi.</p>	<p>Continguts clau</p> <ul style="list-style-type: none"> -Gestió i tractament de la informació. -Fonts d'informació en paper i suport digital. -Interacció en diàlegs o debats, de manera coherent i estructurada, aportant i defensant idees pròpies i justificant-les amb arguments i contra arguments raonats. -Producció de textos orals de diferents tipus i formats de l'àmbit personal i escolar amb preparació prèvia, i adaptant l'entonació, el to de veu o el gest a la situació comunicativa. -Adequació del registre (formal o informal) a la situació comunicativa. -Reelaboració i síntesi de textos orals de tipologia diversa. -Comprensió i interpretació crítica i raonada de textos orals. -Utilització dels recursos de la biblioteca d'aula, del centre i de la localitat per a la cerca d'informació i adquisició de coneixements. -Valoració de la pròpia identitat lingüística i cultural i assumpció d'una realitat multilingüe. -Coneixement de la varietat lingüística existent en el context social i escolar. -Valoració, actitud receptiva i de respecte cap 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interpretar i comunicar els resultats de la recerca oralment, gràficament i per escrit. 2. Exposar temes de producció pròpia oralment (exposicions, processos, comentaris d'actualitat, entre altres) amb preparació prèvia, i adaptant l'entonació, el to de veu o el gest a la situació comunicativa. Utilització de material gràfic. 3. Aplicar tot tipus d'estratègies per comprendre el sentit global i la informació específica de textos escrits de tipologia diversa i en diferents formats. 4. Elaborar síntesis en forma d'esquema o mapa conceptual. 5. Escriure textos de gèneres diversos i en diferents formats (contes, poemes, còmics, diaris personals, notícies...) amb coherència, cohesió i correcció lingüística i amb riquesa de llenguatge, partint del procés de pensar, escriure o elaborar i revisar. 6. Saber escriure textos de totes les tipologies amb un lèxic i estructura que s'avingui al tipus de text, a les intencions i al registre. Tenir capacitat per revisar i millorar els textos d'un mateix o dels altres i millorar-ne la coherència i la cohesió, el lèxic i la puntuació. 7. Expressar idees a través d'esquemes.

		<p>a les persones que parlen altres llengües o variants del català i el castellà i tenen una cultura diferent a la pròpia.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Actitud crítica davant missatges discriminatoris i estereotips que reflecteixen prejudicis racistes, classistes o sexistes. -Ús de llenguatges no discriminatoris i respectuosos amb les diferències. -Valoració positiva de la varietat lingüística existent en el context social escolar i de les llengües que es parlen al món. -Identificació de les semblances i diferències en la manera de veure i entendre el món. -Coneixement d'algunes semblances i diferències en els costums quotidians i ús de les formes bàsiques de relació social als països on es parlen les llengües curriculars i presents en el centre. -Comunicació de les informacions obtingudes utilitzant diferents llenguatges. 	
MATEMÀTIQUES	<p>Competència 9. Usar les diverses representacions dels conceptes i relacions per expressar matemàticament una situació.</p> <p>Competència 10. Usar les eines tecnològiques amb criteri, de forma ajustada a la situació, i interpretar les</p>	<p>Continguts clau</p> <ul style="list-style-type: none"> -Obtenció, representació i interpretació de dades estadístiques. -Taules i gràfiques. <p>Estadística i atzar</p> <ul style="list-style-type: none"> -Formulació de preguntes abordables amb dades i recollida, organització i presentació de dades rellevants per respondre-les. -Comparació de conjunts de dades que tinguin alguna relació entre si. -Treure conclusions i fer prediccions basades en dades -Descripció oral i escrita d'una situació a partir 	<p>1. Interpretar amb llenguatge precís i seleccionar i realitzar, amb els instruments de dibuix i els recursos TAC adients, els gràfics adequats (taules, histogrames, diagrames de barres, de sectors...) a cada situació sobre un conjunt de dades de fets coneguts de l'entorn i d'altres àrees. Interpretar el valor de la mitjana, la mediana i la moda dins del context.</p>

	representacions matemàtiques que ofereixen.	de l'anàlisi de les dades.	
--	---	----------------------------	--

<p>EDUCACIÓ EN VALORS</p>	<p>Competència 4. Mostrar actituds de respecte actiu envers les persones, les seves idees, opcions, creences i les cultures que les conformen.</p> <p>Competència 7. Analitzar l'entorn amb criteris ètics per cercar solucions alternatives als problemes</p>	<p>Continguts clau</p> <ul style="list-style-type: none"> -Convivència entre els diversos grups ideològics, culturals i religiosos en els diferents àmbits globals: el poble, el barri, la ciutat, el país, el món... -Identificació i rebuig de les causes que provoquen situacions de marginació, discriminació i injustícia social en l'entorn local i en el món. -Hàbits cívics en els diversos àmbits relacionals (intergeneracionals, veïnals...). -Rebuig de comportaments i actituds discriminatòries. -Anàlisi de les situacions de l'entorn i de les alternatives que s'hi plantegen. -Actitud crítica en l'observació i la interpretació de la realitat. -Causes que provoquen situacions de marginació, discriminació i injustícia social en l'entorn local i en el món. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificar i rebutjar les causes que provoquen situacions de marginació, discriminació, injustícia social i violació dels drets humans. 2. Mostrar empatia, valorar i respectar la diversitat social, cultural, religiosa i de gènere.
<p>SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA</p>			

DESCRIPCIÓ DE LES ACTIVITATS		MATERIALS RECURSOS	ORG. SOCIAL	TEMPS	ATENCIÓ DIVERSITAT
INICIALS	Com ens imaginem la Santa Coloma dels nostres avis i àvies? Conversa sobre el què sabem i el què creiem. Text individual. <i>Horari llengua SEP</i>		Grup classe	1 ½	Els alumnes amb necessitats educatives especials poden realitzar aquesta activitat amb l'ajut dels seus companys, fent grups heterogenis.
	Presentació de la proposta de treball als alumnes. (full annex). Organització dels grups cooperatius. <i>Horari projectes</i>	Full alumnat	Grups de 3	1 ½	
	Visualització d'un vídeo sobre Santa Coloma del programa Terreny personal. <i>Horari projectes/ medi</i>	Vídeo	Grup classe	1	
DESENVOLUPAMENT	Com es fa una entrevista periodística? <i>Horari llengua SEP</i>	Vídeo	Grup classe	1 ½	
	Ens documentem abans de preparar l'entrevista. Com era Santa Coloma fa 60 o 70 anys? Realitzem un guió dels temes que volem conèixer millor. <i>Horari projectes</i>	Portàtils. Enllaços webs, vídeos, llibres i imatges sobre la ciutat.	Grups de 3	2 sessions de 1 ½	
	Preparem l'entrevista a l'avi o àvia <i>Horari llengua SEP</i>		Grups de 3	1 ½	
	Coavaluació de les entrevistes <i>Horari projectes</i>		Grups de 3	1 ½	
	Redactat final de l'entrevista <i>Horari llengua SEP</i>		Grups de 3	1 ½	
	Realització de l'entrevista	Opcional: Càmera fotos o vídeo.	Grups de 3	Fora del centre	
SÍNTESI	Elaborar la presentació del PPT <i>Horari projectes</i>	Portàtils	Grups de 3	1 ½	
AVALUACIÓ	Exposició oral presentant el PPT i coavaluació <i>Horari projectes</i>	PPT Rúbrica	Grups de 3	2 sessions de 1 ½	
	Elaboració del pòster digital per penjar al bloc <i>Horari projectes</i>	Portàtils	Grups de 3	1 ½	

Annex 9. Fitxa 1

Nom: Cognoms:	Data:	Curs:	Nom del grup:
------------------	-------	-------	---------------

FITXA 1: Quins són els 6 personatges més importants que intervenen en la situació o problema plantejat? Poseu-vos en la pell de cadascun d'ells i ompliu el quadre següent:

	En quina situació es troba?	Per què es troba en aquesta situació?	Què deu pensar?	Què deu sentir?	Què pot fer davant la situació?
Qui és el Personatge 1?					
Qui és el Personatge 2?					

Qui és el Personatge 3?					
Qui és el Personatge 4?					
Qui és el Personatge 5?					
Qui és el Personatge 6?					

Annex 10. Fitxa 2

Nom: Cognoms:	Data:	Curs:	Nom del grup:
------------------	-------	-------	---------------

FITXA 2: Guió de la teatralització

Títol de la representació: _____

Personatges i actors o actrius que els representen:

	NOM		NOM
Personatge 1		Actor o actriu que el representa	
Personatge 2		Actor o actriu que el representa	
Personatge 3		Actor o actriu que el representa	
Personatge 4		Actor o actriu que el representa	
Personatge 5		Actor o actriu que el representa	
Personatge 6		Actor o actriu que el representa	

En què consisteix aquesta activitat? Cada grup haurà de preparar una petita obra de teatre en la que aparegui la situació o problemàtica triada així com els sis personatges principals. Quan feu el guió us heu d'imaginar que la persona que us veurà no coneix la situació o problemàtica que els presenteu i, per tant, haureu de fer que els personatges que hi apareixen expliquin la situació. Un cop hagueu fet el guió, l'haureu de representar davant de tota la classe. Teniu 5 minuts per representar-lo i caldrà que assageu fora d'hores de classe.

Alguns consells de cara a l'elaboració del guió:

Assegureu-vos que la situació o problema que presenteu quedi degudament plantejat per a que l'espectador se situï en la història (és a dir, que quedi clara quina és la situació que representareu, on es desenvolupa la història i qui són els seus protagonistes).

Cal que surtin tots els personatges, i que cadascun d'ells faci un mínim de 3 intervencions.

Sigueu bons actors i poseu-vos en la pell del personatge. Heu de ser convincents.

Cal ser respectuós amb la resta de personatges que intervenen en la obra. Ni insults ni paraules grolleres...

Si creieu que el vostre personatge ha d'anar vestit d'alguna manera especial o ha de portar algun objecte en concret, podeu portar el material que necessiteu per la posada en escena.

Recordeu que sols teniu 5 minuts per fer la representació...

I Mantingueu un to de veu correcte!

Guió:

Nom Personatge	Diàleg
----------------	--------

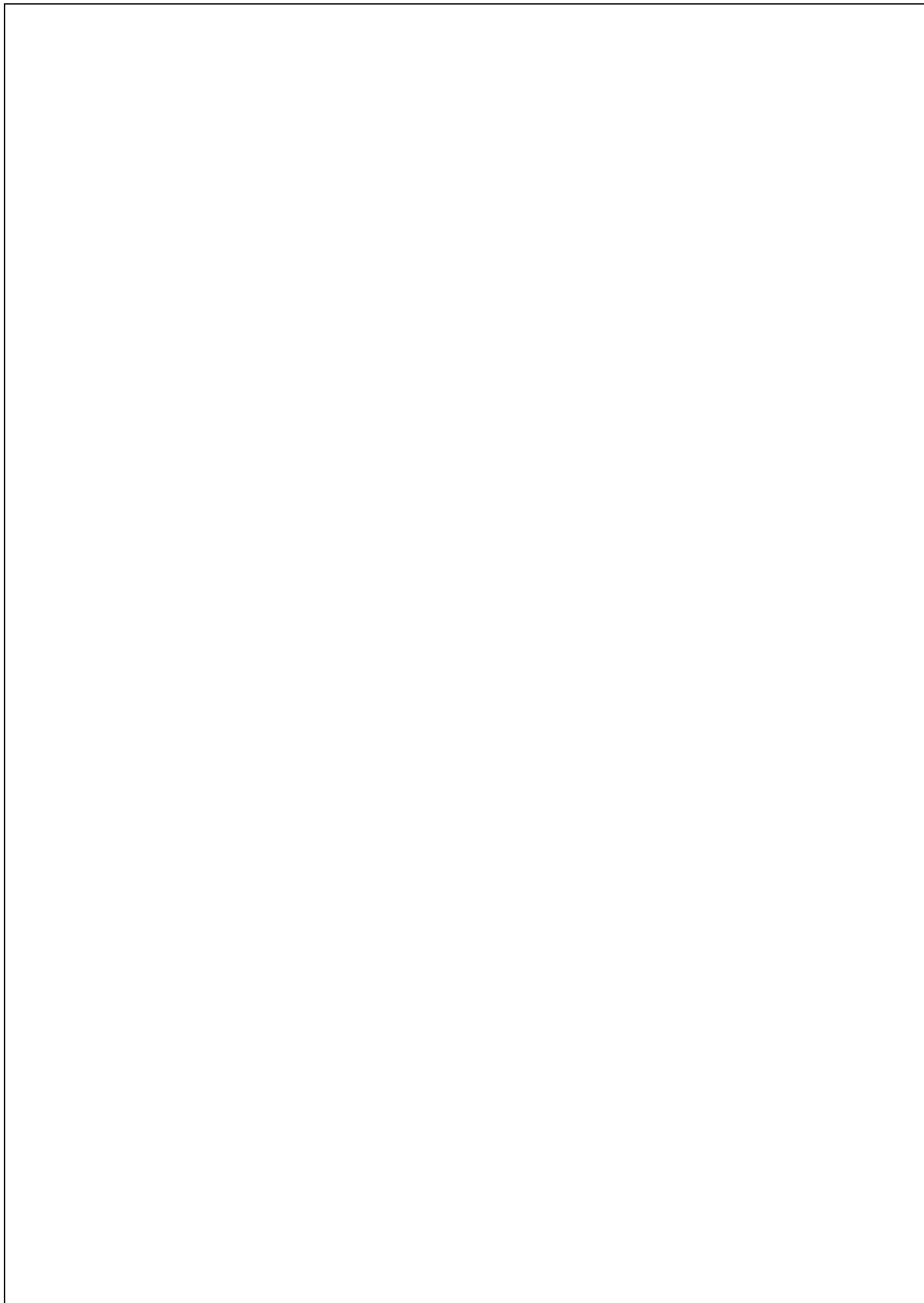
Annex 11. Fitxa 3

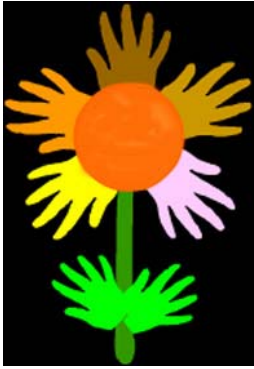

Nom: Cognoms:	Data:	Curs:	Nom del grup amb el que has treballat:
------------------	-------	-------	--

FITXA 3: EL FUTUR QUE SOMIO PER A LA MEVA CIUTAT

Després de tot el que hem vist en aquesta unitat sobre la Santa Coloma dels nostres avis, i després de reflexionar plegats sobre com eren les coses abans i com han canviat, quin és el futur que somies per a la teva ciutat? **Fes una redacció d'unes 10-15 línies que resumeixi com t'imagines que serà la Santa Coloma del futur** (en relació sobretot a les problemàtiques actuals identificades), i com seria la ciutat que t'agradaria que tant els que vindran de fora com els teus fills i filles, néts i nétes es trobessin...

XIX Jornada d'Intercanvi d'Experiències Pedagògiques Santa Coloma de Gramenet

Biblioteca Singuerlín – Salvador Cabré

Dimecres 29 de juny de 2016

PFZ de Santa Coloma de Gramenet

9:15h Presentació

9:30h Conferència inaugural

Ensenyar i aprendre ciències als centres educatius avui

Ensenyar i aprendre ciències comporta crear situacions que facin pensar, experimentar, argumentar i valorar. Desenvolupar a l'aula aquestes activitats vol dir plantejar a l'alumnat reptes interessants i accessibles per tal que aprenguin a mirar-los i a pensar-los, utilitzant idees científiques, tot ajudant-los a regular les seves idees inicials, a partir tant de proves obtingudes experimentalment, com de fonts d'informació diverses, com d'expressar-les i discutir-les amb els altres, de manera crítica i respectuosa. A la xerrada es discutiran aquestes idees i se'n posaran exemples d'aula.

A càrrec de **Conxita Márquez Bargalló**
Professora de Didàctica de Ciències Experimentals a la UAB

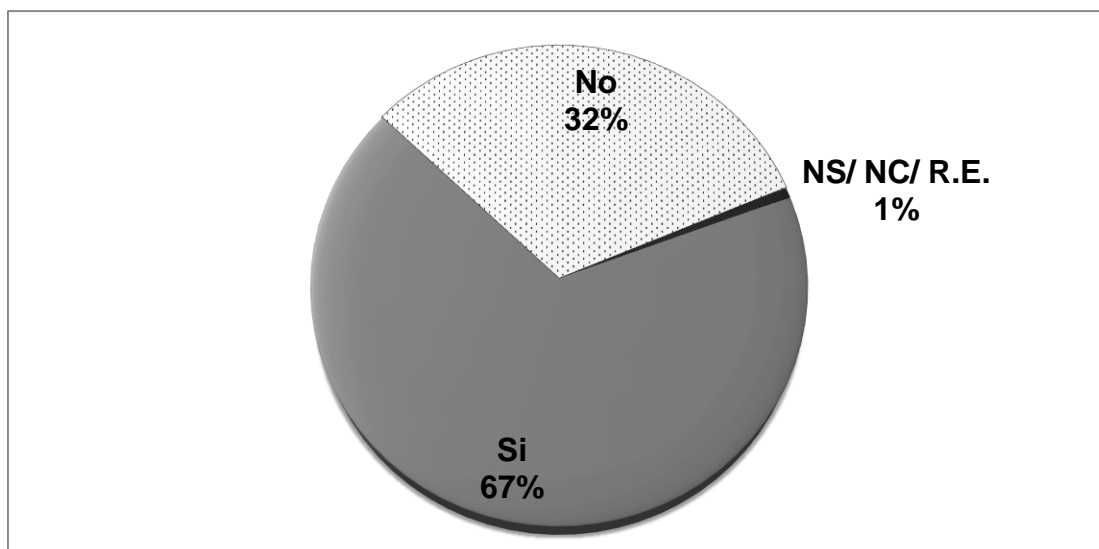
11:15h Pausa

11:45h Presentació d'experiències

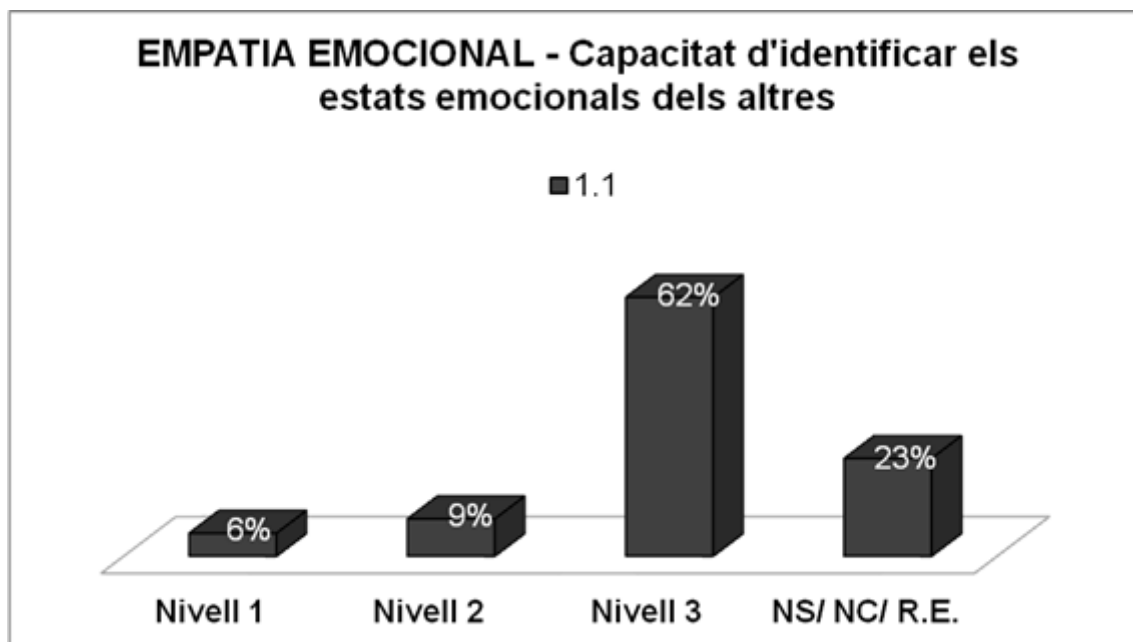
11:45h	D'on vinc. Aula d'acollida. Escola Wagner Recerca, elaboració d'informació i presentació sobre els nostres orígens: la llengua que parlem, les cançons, els menjars, els paisatges... Expliquem d'on venim.
12:10h	Més que una biografia. 6è EP. Escola Fray Luis de León Projecte col·laboratiu de geolocalització al voltant de la vida de la Malala Yousafzai. L'alumnat ha il·lustrat la seva biografia amb diferents mitjans multimèdia. Aquesta experiència forma part de la segona edició de projecte Geobiografies en l'entorn Mobile History Maps (MHM).
12:35h	Buscant més autonomia. 1r ESO. Institut Les Vinyes Presentem els canvis metodològics que hem introduït a les classes de matemàtiques per donar protagonisme a l'alumnat, tot potenciant la seva autonomia i augmentant el temps d'atenció individualitzada. Mostrarem activitats d'aula i recursos usats per fer matemàtiques a primer d'ESO.
13:00h	Què necessiten els peixos per viure? P4. Escola Joan Salvat i Papasseit Un tastet de com treballar un projecte fonamentat en l'escolta de l'alumne/a, en el nen/a com a part activa del procés i com a producte fet a la classe.
13:25h	Com era Santa Coloma fa uns anys? 5è EP. Escola Les Palmeres Hem fet un projecte d'investigació sobre la vida dels nostres avis i àvies. Hem investigat el passat i hem reflexionat sobre la situació actual de la ciutat. També proposem canvis a fer per viure en una Santa Coloma millor.
13:50h	Cloenda

Annex 13. Gràfics del tipus i nivells d'empatia fase diagnòstica

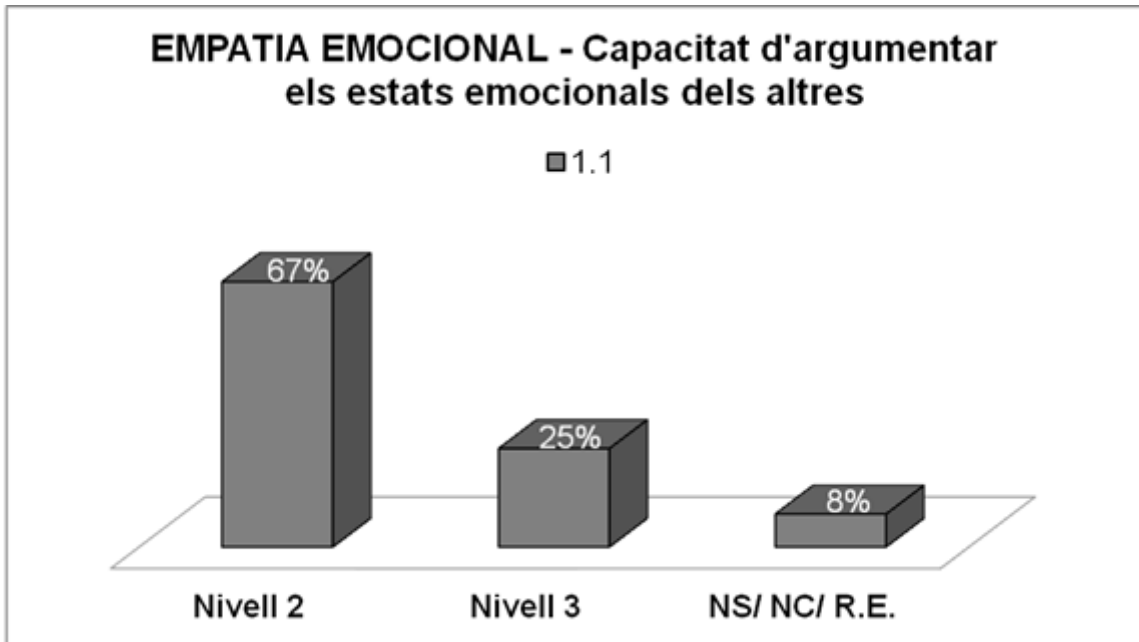

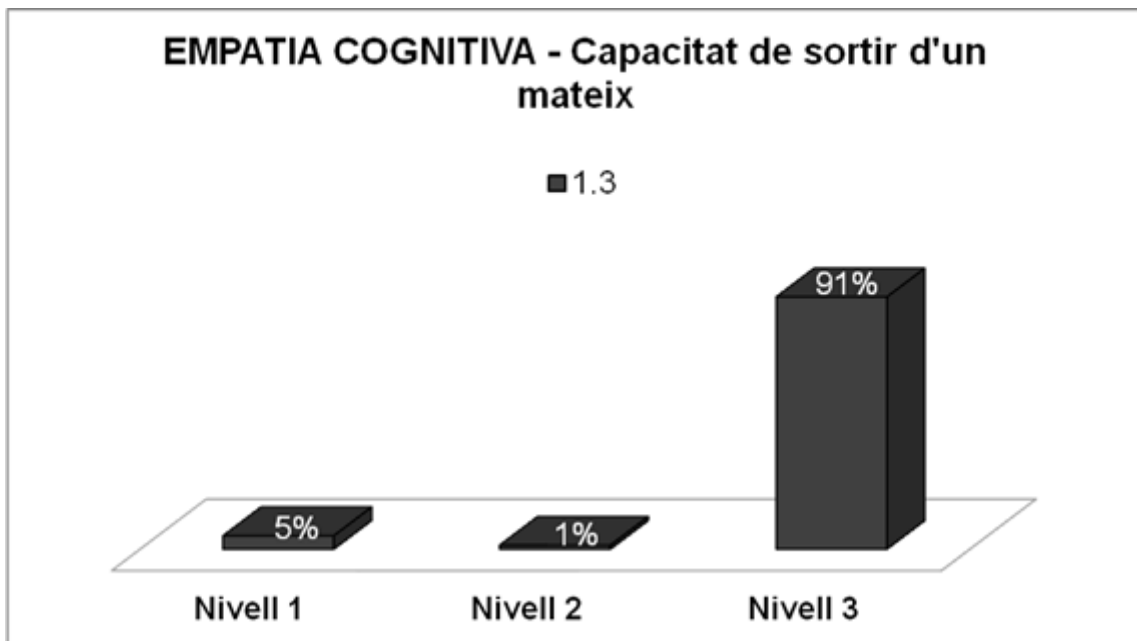
Gràfic 1. Valoració del coneixement de l'alumnat sobre el significat del concepte empatia.

Gràfic 2. Valoració del nivell de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat en el seu vessant d'identificar els estats emocionals aliens.

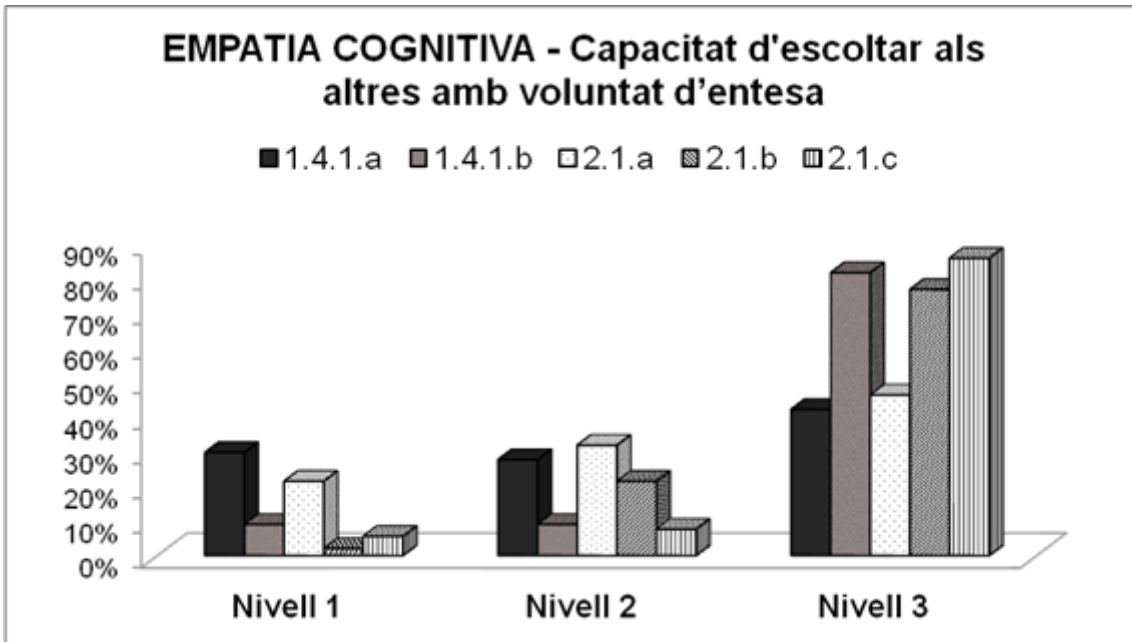

Gràfic 3. Valoració del nivell de capacitat d'empatia emocional de l'alumnat en el seu vessant d'argumentar els estats emocionals aliens.

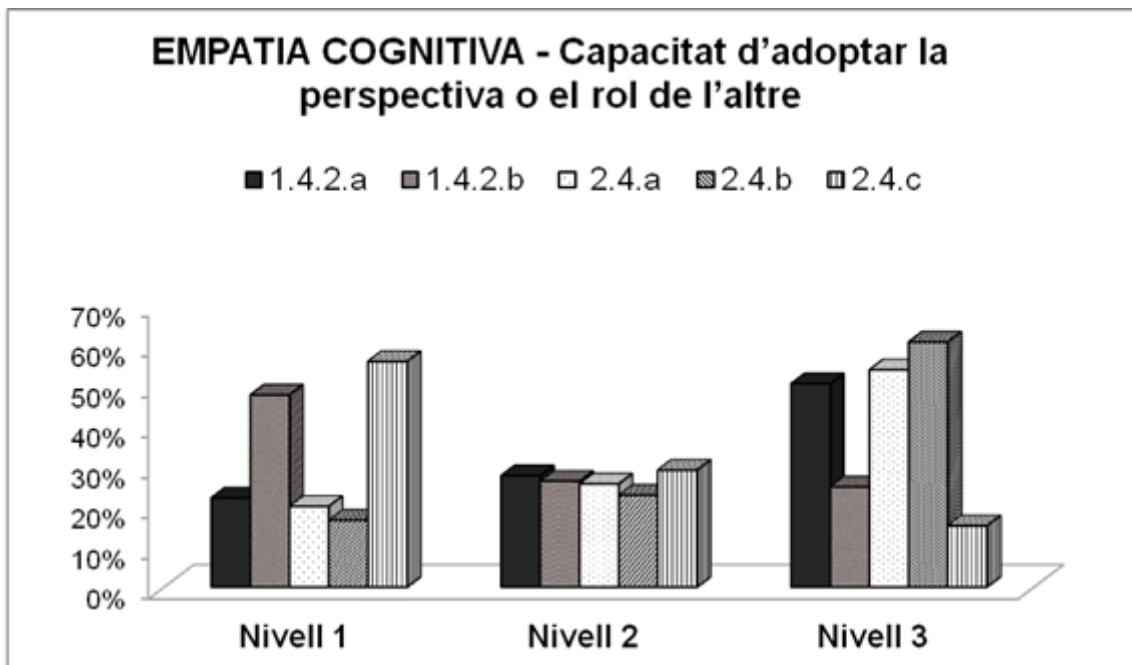

Gràfic 4. Valoració del nivell de capacitat d'empatia cognitiva de l'alumnat en el seu vessant de sortir de sí mateix per posar-se en el lloc d'una altra persona.

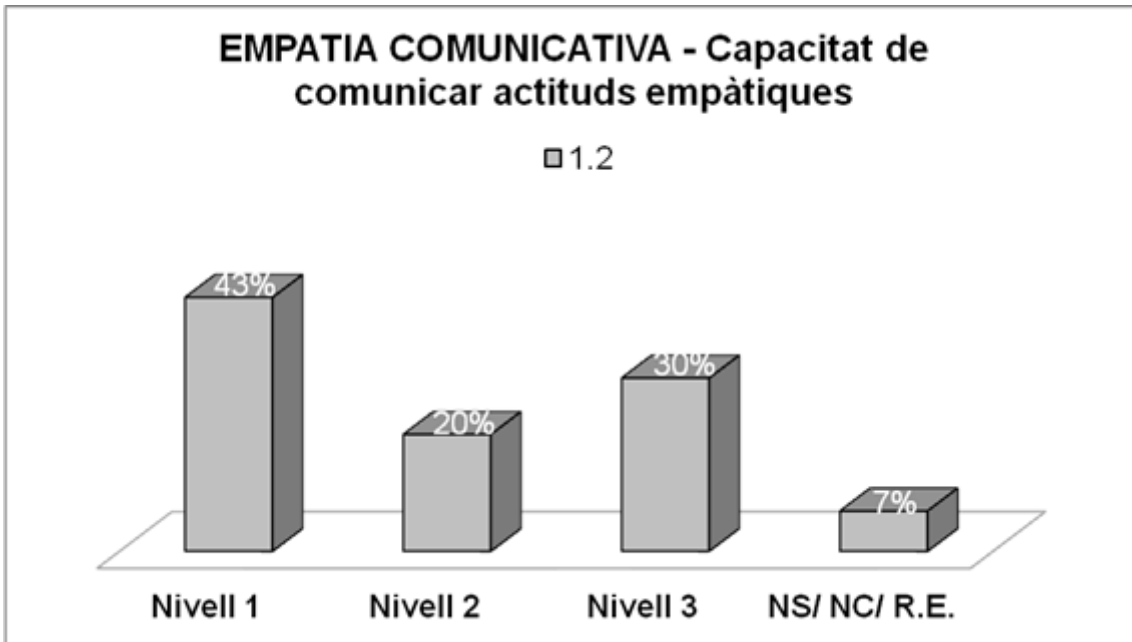

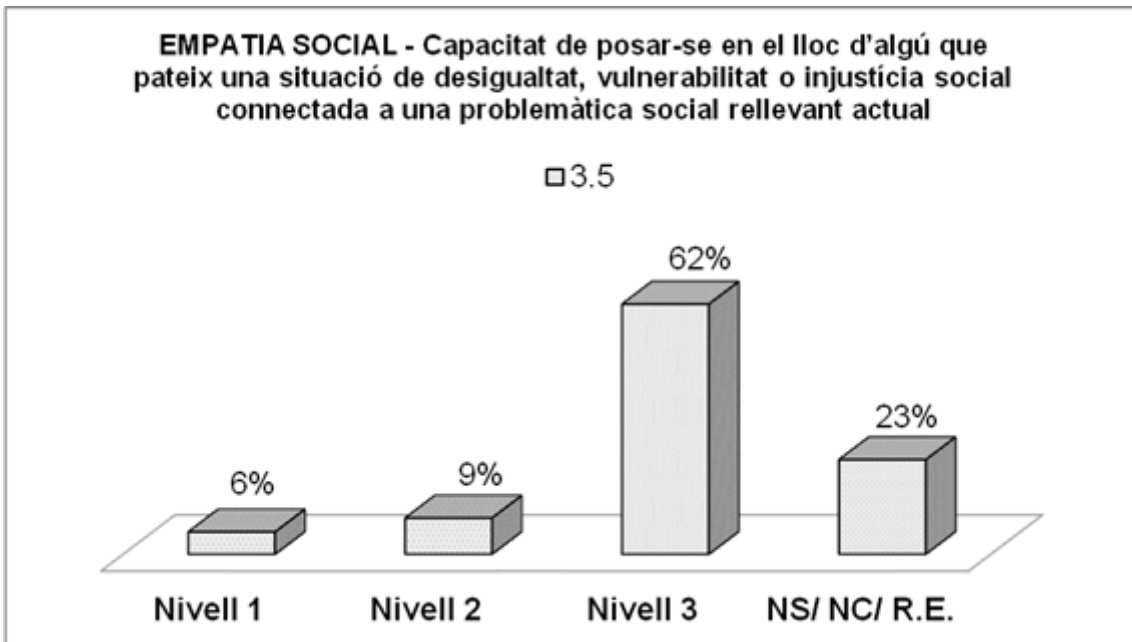
Gràfic 5. Valoració del nivell de capacitat d'empatia cognitiva de l'alumnat en el seu vessant d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa.

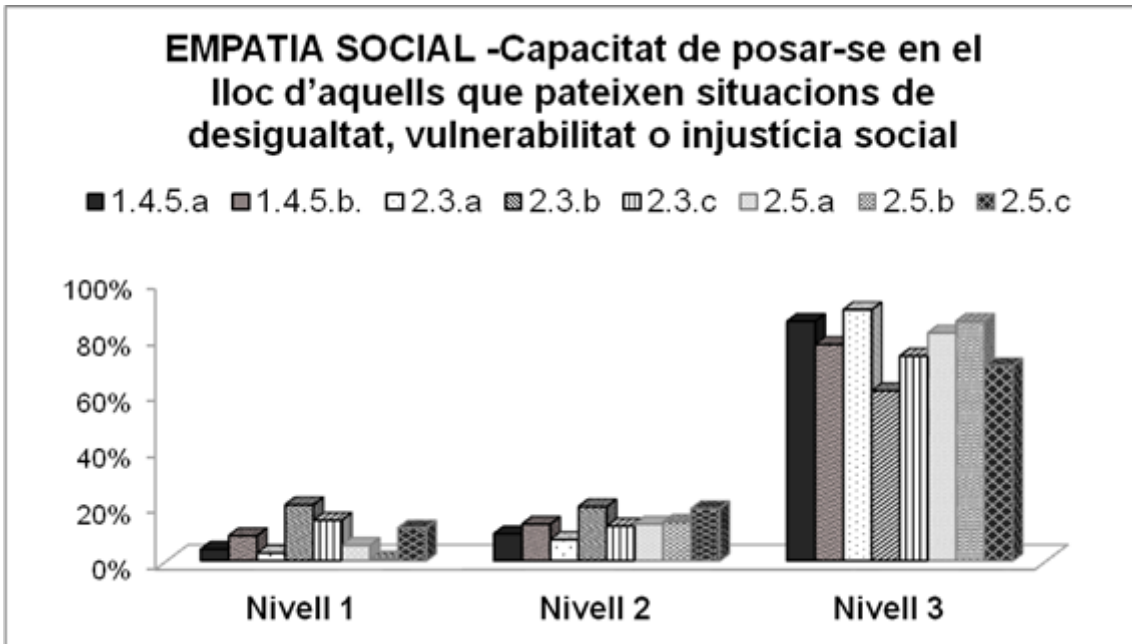
Gràfic 6. Valoració del nivell de capacitat d'empatia cognitiva de l'alumnat en el seu vessant d'escoltar als altres amb voluntat d'entesa.

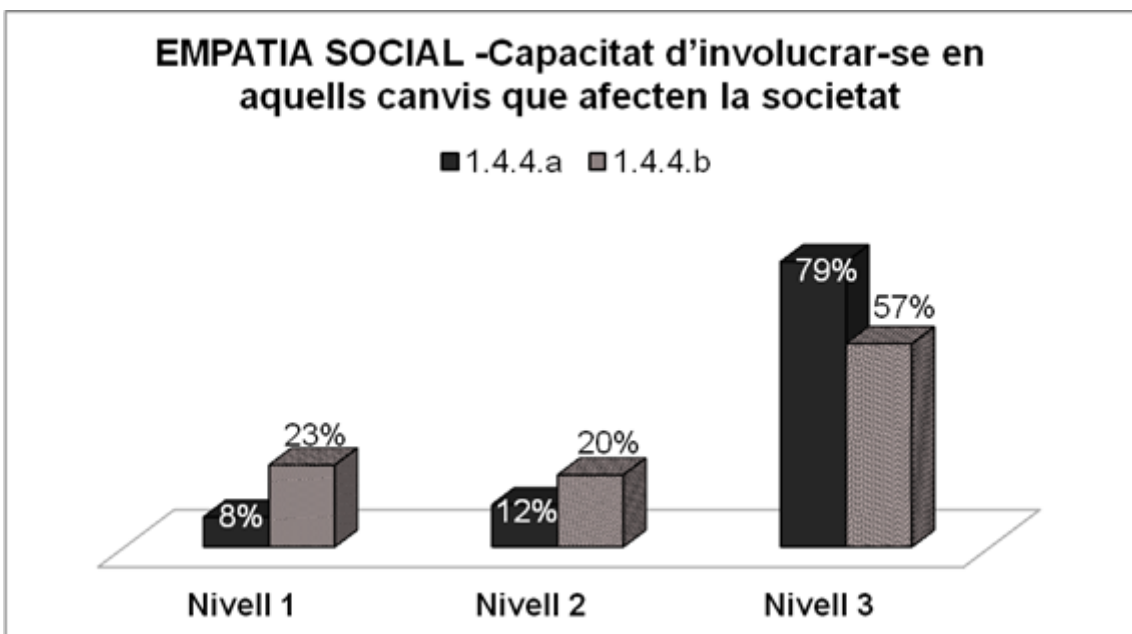
Gràfic7. Valoració del nivell de capacitat d'empatia comunicativa de l'alumnat.

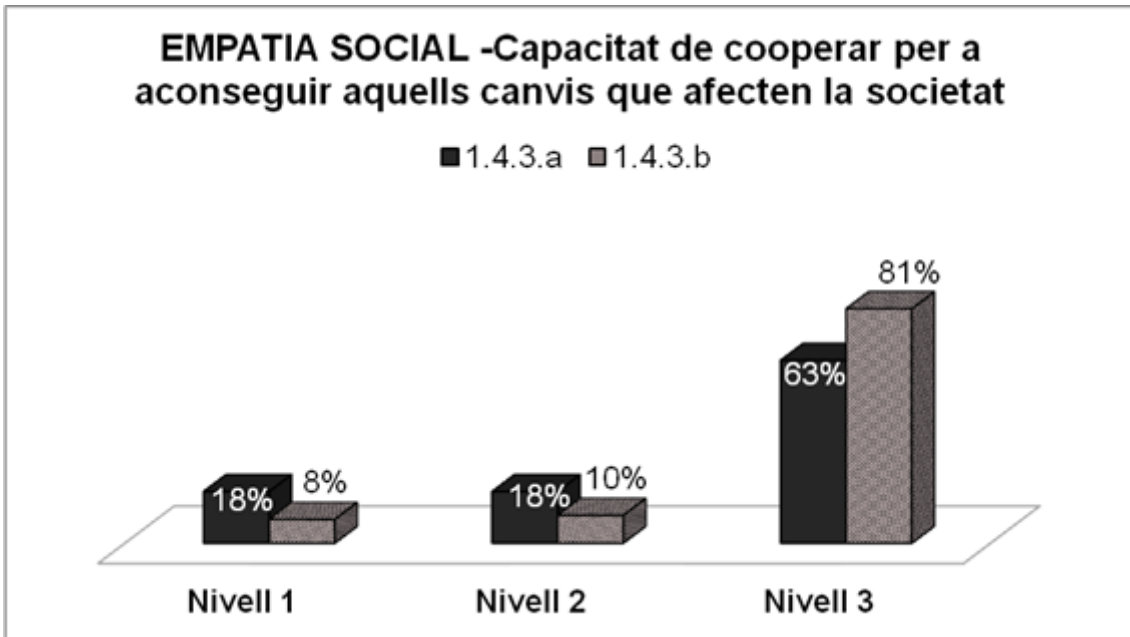
Gràfic 8. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat.

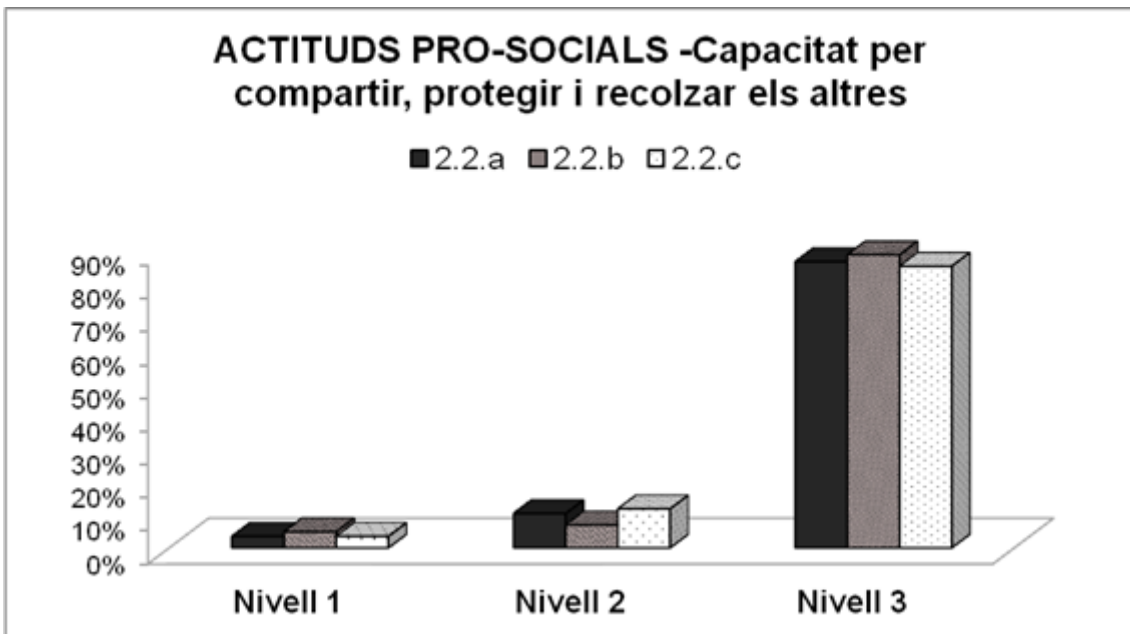
Gràfic 9. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de posar-se en el lloc d'aquells que pateixen situacions de desigualtat, vulnerabilitat o injustícia social.

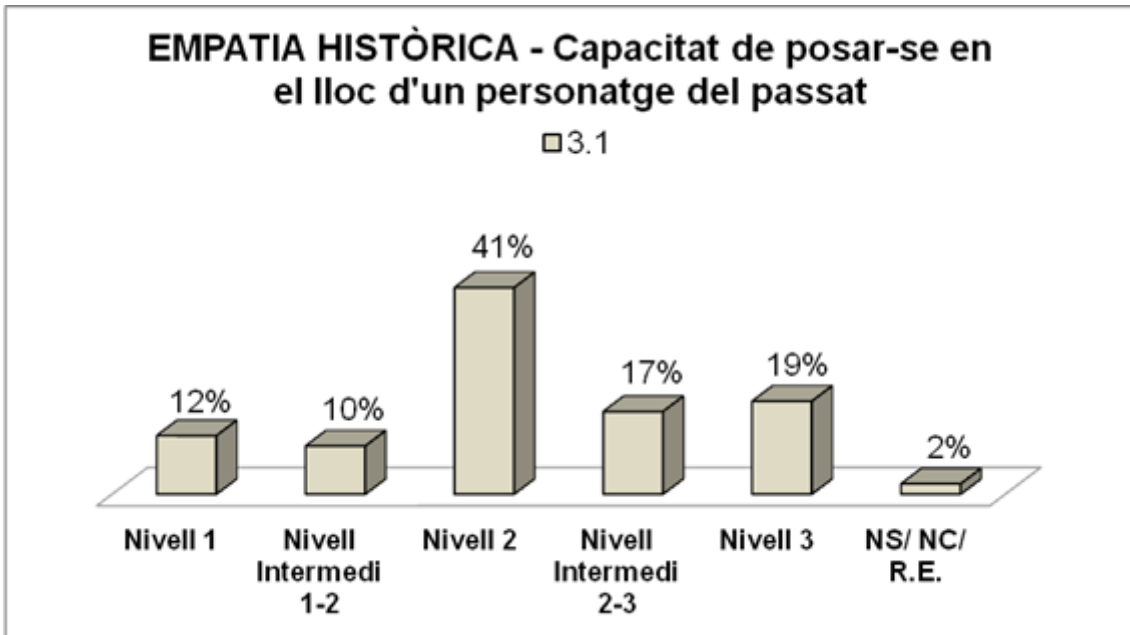
Gràfic 10. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant d'involucrar-se en aquells canvis que afecten la societat.

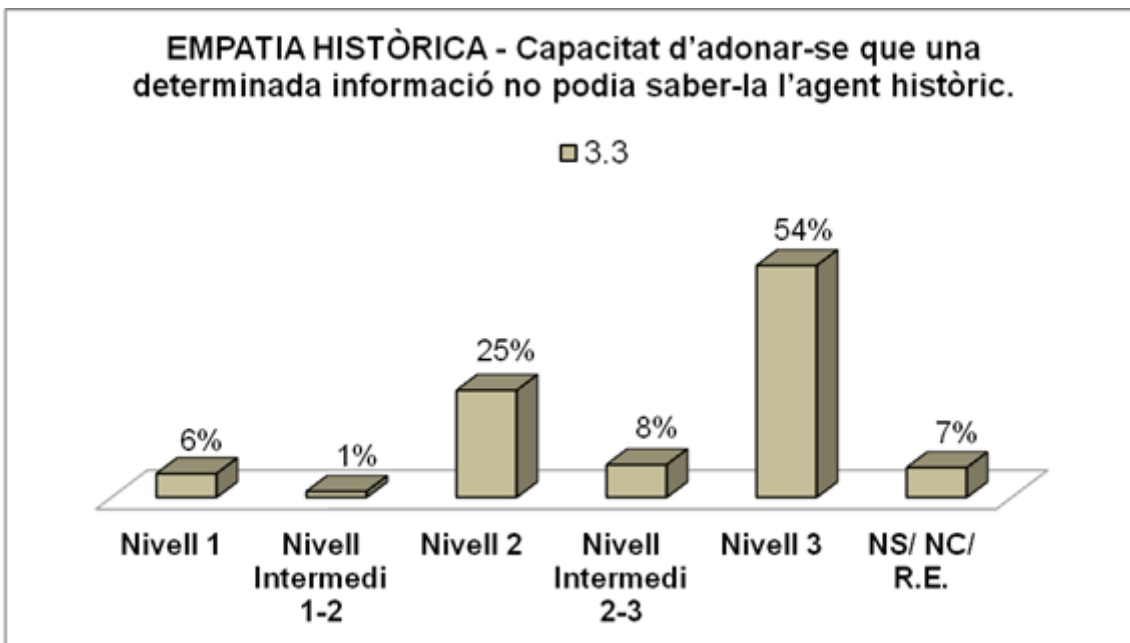
Gràfic 11. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de cooperar en aquells canvis que afecten la societat.

Gràfic 12. Valoració del nivell de capacitat d'empatia social de l'alumnat en el seu vessant de cooperar en aquells canvis que afecten la societat.

Gràfic 13. Valoració del nivell de capacitat d'empatia històrica de l'alumnat.

Gràfic 14. Valoració del nivell de capacitat d'empatia històrica de l'alumnat.

Annex 14. Anàlisi de la problemàtica 2 de la fase d'experimentació

FASE EXPERIMENTACIÓ: Anàlisi de la problemàtica num. 2

Per a la redacció d'aquest Annex seguirem la mateixa estructura seguida en el punt 7.5.2.2 de la present investigació, amb la diferència que, en lloc d'analitzar la problemàtica 4 – que englobava aquelles relacionades amb la pobresa i les desigualtats socials, tal i com fèiem allà- analitzarem la problemàtica 2 -centrada en la violència entre les persones. No l'hem inclòs en l'anàlisi de l'experimentació ja que les temàtiques assenyalades pels alumnes s'allunyaven de les plantejades en la fase diagnòstica però sí que ens ha semblat rellevant incloure-les en els annexos per la riquesa de les dades i resultats que ofereixen.

La problemàtica nº 2 fou desenvolupada pels grups 1 i 3.

1. El role-play: les problemàtiques i els seus protagonistes

La posada en marxa d'aquesta estratègia va iniciar-se a la sessió 2 i va continuar durant tota la sessió 3 i 4. Per dur-la a terme van desenvolupar-se diverses activitats, que van ser: a) la identificació, per part dels alumnes, dels sis personatges més rellevants que intervenien en les situacions o problemàtiques que els havia tocat treballar; b) l'elaboració d'un guió per a teatralitzar la problemàtica i c) L'assaig i la posterior representació d'aquest guió.

Per a l'anàlisi de les dades ens hem centrat en la Fitxa 1¹ -desenvolupada per l'alumnat de manera individual però consensuant les respostes amb la resta de membres del grup- i en la gravació d'àudio que vam fer del treball grupal.

1.1. Identificació dels personatges

Mitjançant aquesta activitat, que vam anomenar "Fitxa 1"², els alumnes havien d'identificar els protagonistes de la seva problemàtica i posar-se en la seva pell,

---

¹ Com ja havíem comentat, les respostes d'aquesta fitxa van ser consensuades entre tots els membres, però cadascun d'ells havia d'omplir la seva pròpia. Això va fer que totes les del mateix grup fossin pràcticament iguals, fet que ha facilitat en gran manera la seva anàlisi.

² Veure Annex 9. Fitxa 1.

de tal manera que fossin capaços de transmetre en quina situació es trobaven i per què, què pensaven i sentien i què podien fer davant aquesta situació. La tasca s'havia de fer de manera conjunta, discutint les respostes amb els altres companys del grup, però cada fitxa s'havia d'omplir de manera individual. Això els permetria intercanviar les seves opinions i idees amb les dels companys i tenir en compte punts de vista aliens -fet que incidiria en la seva capacitat empàtica- al mateix temps que garantia que tots treballassin. La fitxa va servir també com a plataforma per pensar en la història que haurien de representar en sessions posteriors.

Abans d'iniciar l'anàlisi de cadascun dels personatges plantejats pels alumnes, vam procedir a analitzar les concrecions que havien fet d'aquella problemàtica més general que els tocava així com si connectaven amb el problema social rellevant inicial³ i en quin context ho feien -depenen de la proximitat real amb les seves pròpies vides, com podria ser un entorn d'aula o de barri o bé si eren capaços d'introduir elements més globals, diferents de la seva pròpia realitat-.

Després vam procedir a l'anàlisi dels personatges. Més concretament, vam analitzar el tipus de personatges què identificaven i a partir d'això, si discernien el possible origen de la situació en la què es trobava, si s'activava la seva empatia cognitiva -és a dir, la seva capacitat de sortir d'ells mateixos per posar-se en el lloc d'una altra persona, amb unes circumstàncies diferents a les seves pròpies- si eren capaços de sentir empatia emocional -i connectar amb els sentiments aliens, tenint clar que són sentiments diferents als seus-, i, en darrer lloc, en les possibles accions que podien emprendre els personatges per a solucionar el problema -si és que hi trobaven solucions-.

L'anàlisi de les respostes relacionades amb la problemàtica 2 queden recollides en les taules que podem veure a continuació⁴:

---

³ D'aquí en endavant PSR.

⁴ Totes les cites que apareixen en cadascuna de les taules han estat recollides a partir de les fitxes desenvolupades per cada alumne -Fitxa 1-. Per tal de facilitar la seva comprensió, hem reproduït les cites corregint els possibles errors gramaticals que aquestes poguessin contenir, però mantenint algunes paraules tal i com les han posat els alumnes, que indicarem entre cometes -ja que, o bé són paraules inventades -com el concepte "solucionista"- o bé perquè són castellanismes -com la paraula "enfermetat", "nòvio", etc.-. Ens ha semblat interessant mantenir-les perquè ens acostava a la seva realitat i a la manera com parlen -que no deixa de ser una expressió de com pensen i senten-.

Taula 1. Capacitat d'empatia dels alumnes del Grup 1 a partir de la identificació dels personatges.

Grup: 1	Alumnes (A): 1-6	Problemàtiques a treballar: num. 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.	Concreció que fan del problema: Situació de maltractament d'un nen de l'escola vers la seva parella i vers una nena companya de classe.		
Connexió amb el PSR identificat: Connecten de manera local, situant la problemàtica en un entorn conegut i proper a ells com és l'escola.					
Personatges identificats	Indicadors del possible origen de la situació en la que es troba el personatge	Indicadors d'empatia cognitiva	Indicadors d'empatia emocional	Què pensen que es pot fer davant la situació?	
El nen que maltracta ("l'acosador") o "Nen "xulo" del institut que fa bulliyng" (F1_A.1) i que "Té un ambient "raro" a casa" (F1_A.5).	Expliquen que el personatge es comporta així "Per reacció i comportament dels seus pares" (F1_A.1). Hi poden haver altre motius però sens dubte aquest és força plausible.	Activen la seva empatia cognitiva connectant amb una manera de pensar diferent a la seva: "Es creu el millor, que és el centre d'atenció" (F1_A.1).	No acaben de connectar amb els sentiments del personatge ja que responen que deu sentir "Que maltractar està bé..." (F1_A.2). I és una resposta que apel·la més a un pensament que no a un sentiment.	Recórrer al diàleg: "Explicar a algú els seus problemes familiars" (F1_A.2).	
La nena maltractada ("anorèxica")	Afirmen que l'origen pot ser "Per la seva enfermetat" (F1_A.6). Alguns alumnes, com els F1_A.2-5 en troben, a més del ja exposat, d'altres, com "... per ser "mona" i la F1_A.1 també "Per ser de color".	Apel·len a pensaments que no són els seus, afirmant que el personatge deu pensar "Que no té culpa de tenir aquesta "enfermetat" (F1_A.2). L'alumna 6, que interpretaria aquest personatge, va més enllà i respon fins i tot en primera persona afirmant "Perquè no tinc la culpa de tenir aquesta enfermetat" (F1_A.6).	Connecten amb els sentiments del personatge responent que deu sentir que té "Problemes de confiança" (F1_A.4).	Recórrer al diàleg: "Parlar amb els seus pares" (F1_A.5).	

La mare del nen "maltractador" (drogoaddicte i alcohòlica)	Pensen que la mare és així perquè "Té problema amb les drogues i l'alcohol" i "Amaga els seus problemes en el alcohol i la droga" (F1_A.6).	Es posen en la pell del personatge i responen que deu pensar que "No té una altra forma de fer les coses" (F1_A.1), "Que les drogues la fan ser més important" (F1_A.6) o que "No té una altra manera d'expressar-se" (F1_A.3).	No connecten amb els sentiments del personatge ja que tots ells (F1_A. 1-6) responen que deu sentir que "La droga soluciona tots els problemes" i això equival més a un pensament que no a un sentiment.	Mirar de solucionar el seu problema emprant accions concretes com "Anar a una clínica de desintoxicació" (F1_A.4).
El Director de l'escola	Afirmen el personatge es troba en la situació "Que té que ajudar a una nena amb un problema" "Perquè és el director" (F1_A.5).	Connecten amb els pensaments del personatge ja que afirmen que el director deu pensar "Que alguna cosa està fent malament" (F1_A.2).	Apel·len als sentiments del personatge afirmant "Que és molta responsabilitat per ell" (F1_A.5) i altres afegeixen que també "... i està trist però també enfadat" (F1_A.2).	Presenten una solució imprecisa com "Buscar una solució al problema" (F1_A.6), però sense especificar.
El pare del nen "maltractador" (al que qualifiquen també de "racista" i de brasiler "sense papers")	Afirmen "Què té un fill controlador" "Perquè no ha sabut cuidar al fill" (F1_A.5).	Connecten amb els pensaments del personatge afirmant "Que el que ha intentat ha sigut inútil" (F1_A.5).	No activen la seva empatia emocional ja que apel·len més a pensaments que no a sentiments, tal i com podem veure en les següents respostes: "Que va fer malament" (F1_A.6.), "Que voldria tirar enrere" (F1_A.2) o que "No voldria ser aquesta persona" (F1_A5).	Parlen d'emprendre accions concretes com: "Ajudar a la seva dona" (F1_A.1), "Ingressar a la mare" (F1_A.6) o "donar-li dos "collejas" al seu fill" (F1_A.4) i també de recórrer al diàleg: "Parlar amb el J.P" (F1_A.5).
La xicota del nen "maltractador"	Fan reflexions de caire descriptiu com que "Està farta del J.P. [nen que maltracta] perquè la controla i la maltracta" (F1_A.1) però anant més enllà del que sembla aparent i afirmant que el personatge es troba	Es posen en la ment del personatge i afirmen que aquest deu pensar que "Està boja per haver sigut la "núvia" del J.P [nen que maltracta]" (F1_A.6) o "Que	Apel·len a diversos sentiments del personatge com són: ""Tonta i trista" (F1_A.5) o "Petita i tonta" (F1_A.1).	La majoria parla d'emprendre una acció concreta que és "Tallar amb el J.P. [nen que maltracta]" (F1_A.3) i un d'ells afegeix l'opció del diàleg: "Parlar o

	en aquesta situació “Perquè no ha escollit bé” (F1_A.6).	està boja per haver triat aquest noi” (F1_A.5).		tallar amb el “nòvio” (F1_A.6).
--	--	---	--	---------------------------------

Taula 2. Capacitat d'empatia dels alumnes del Grup 3 a partir de la identificació dels personatges.

Grup: 3	Alumnes (A): 14-21	Problemàtiques a treballar: nº 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.	Concreció que fan del problema: Baralla racista al carrer.	
Connexió amb el PSR identificat: Connecten de manera local, situant la problemàtica en un entorn de barri.				
Personatges identificats	Indicadors del possible origen de la situació en la que es troba el personatge	Indicadors d'empatia cognitiva	Indicadors d'empatia emocional	Què pensen que es pot fer davant la situació?
Ballarina 1 i “solucionista”*: “Està ballant i veu com es posen amb la gent per ser d'un altre país” (F1_A.17).	Afirmen que el personatge es troba en aquesta situació “Perquè no ha passat de llarg i vol ajudar a la gent immigrant” (F1_A.17).	Activen la seva empatia cognitiva responen que deu pensar en “Ajudar a la gent immigrant” (F1_A.20) o “Que són iguals” (F1_A.16).	Connecten emocionalment amb el personatge ja que responen que deu sentir “Pena per la gent que balla, pels immigrants” (F1_A.15).	Parlen d'emprendre una acció més general com és “Ajudar als immigrants” (F1_A.14) i alguns concreten més dient “Mediar” el problema i fer entendre a la gent que ser diferent no és pitjor” (F1_A.17).
Racista 1, “Li molesta que està ballant gent d'un altre color” (F1_A.15).	Diuen que el personatge es troba en aquesta situació “Perquè no li agraden els immigrants” (F1_A.14) o la que explicita “Perquè odia a la gent diferent i no pot aguantar aquesta situació” (F1_A.17).	Connecten amb els pensaments del personatge responen “Que no li agrada que visquin [els immigrants o gent de color] aquí” (F1_A.18).	Apel·len als sentiments del personatge quan responen que deu sentir “Ràbia” (F1_A.16).	Parlen d'una acció concreta i simple com és que el personatge el que hauria de fer és “Controlar-se” (F1_A.19).

Racista 2: "Està passejant i es troba gent ballant i li molesta que siguin persones d'un altre país" (F1_A.15).	Afirmen que el personatge "Té por de les coses diferents" (F1_A.19).	Connecten amb els pensaments del personatge ja que afirmen que deu pensar en "Apartar-se" (F1_A.14). Quatre de les respostes (entre elles la de l'alumne que havia de representar el personatge) la fan en primera persona: "Ai, m'aparto que em fan por" (F1_A.15).	Activen la seva empatia emocional ja que pensen que el personatge deu sentir "Por" (F1_A.20).	Parlen d'una acció concreta i simple com és que el personatge hauria de "Aprendre a no jutjar a la gent per la seva aparença" (F1_A.17) o "Aprendre a no tenir por dels diferents" (F1_A.15).
Ballarina 2 ("víctima")	Pensen que el personatge es troba en aquesta situació "Per a recollir diners" (F1_A.20).	Connecten amb els pensaments del personatge quan afirmen que el que deu pensar és "Que prefereix estar en un escenari enlloc de al terra" (F1_A.15).	Connecten emocionalment amb el personatge ja que afirmen que el personatge deu sentir "Libertat fins que li diuen coses. I trista i enfadada" (F1_A.19).	Continuen parlant d'accions concretes i simples com és que el personatge hauria de "Protestar" (F1_A.14). Una altra afegeix "Marxar i plorar" (F1_A.15).
"Solucionista"*: "Passeja pel carrer i veu una situació de racisme" (F1_A.20).	Afirmen que el personatge es troba en aquesta situació "Perquè vol ajudar" (F1_A.15).	No acaben de connectar amb els pensaments del personatge ja que apel·len als seus sentiments i no al que deu pensar i responen que aquest deu pensar: "Ràbia per al racisme" (F1_A.14).	Connecten amb possibles sentiments del personatge com "Ràbia i pena" (F1_A.16).	Presenten una solució imprecisa com "Solucionar el problema" (F1_A.17), però sense especificar.
Racista 3	Afirmen que al personatge no li agrada que vingui gent d'un altre país" i afegeixen "... i menys si viuen aquí" (F1_A.14).	Apel·len als pensaments del personatge afirmant que deu pensar que "No es problema nostre que vinguin" (F1_A.20).	Apel·len als sentiments del personatge quan responen que sent "Molèstia" (F1_A.18).	De nou parlen d'una acció concreta i simple com és que el personatge hauria de "Passar d'ells [dels immigrants]" (F1_A.14).

Policia, que "Està passejant pels carrers i veu un problema" (F1_A.17).	Pensen que el personatge es troba en aquesta situació per tal de "...solucionar la baralla" (F1_A.20).	Responen a que el personatge deu pensar "Què deuen estar fent amb tant d'embolic" (F1_A.17).	Connecten emocionalment amb el personatge ja que pensen que deu sentir "Intriga" (F1_A.14).	De nou parlen d'una acció concreta i simple com és que el personatge hauria de "separar-los [els que es barallen]" (F1_A.18).
Ballarí 3, que està "Ballant al carrer" (F1_A.17).	Afirmen que el personatge es troba en aquesta situació "Per recollir diners per la seva família" (F1_A.14).	Connecten amb els pensaments del personatge afirmant que aquest deu pensar "Que necessita diners per la dona i el fill" (F1_A.18).	Apel·len als sentiments del personatge responent que deu sentir "Que està preocupat" (F1_A.19).	Parlen d'una acció concreta i simple com és que el personatge el que hauria de fer és "Canviar de feina" (F1_A.19).

*Concepte inventat pels alumnes per designar a aquell que vol solucionar els problemes. Com una mena de mediador.

Un cop analitzades les concrecions de les problemàtiques a treballar així com els diferents personatges identificats pels alumnes -recollides en les taules prèvies-, podem veure alguns elements comuns:

Taula 3. Els elements comuns de l'anàlisi de les problemàtiques treballades i dels personatges identificats en cadascuna d'elles.

	Grup 1	Grup 3
Pel que fa al context de la problemàtica		
Predomini d'un context local i pròxim a l'alumne de la problemàtica plantejada -entorn d'aula o de barri-	Sí	Sí
Incorporació d'algun element més global.	No	No
Pel que fa als personatges identificats		
Predomini de personatges dicotòmics (bons i dolents)	Sí	Sí
Aparició de respostes en primera persona, indicador d'una forta empatia amb alguns dels personatges -que poden ser o no els que els tocarà interpretar.	Sí ¹	Sí ²
Pel que fa als indicadors sobre el possible origen de la situació en la que es troba el personatge		
Dificultat per identificar aquest origen, davant la qual es limiten a descriure la situació del personatge.	No	No
Manca de connexió entre l'origen de la situació que indiquen i la problemàtica que plantegen.	No	No
Pel que fa a la capacitat d'empatia cognitiva		
Confusió entre què pensa i què sent el personatge, apel·lant als seus sentiments i no als seus pensaments.	No	Sí ³
Manca de connexió entre els pensaments que atribueixen al personatge i la problemàtica que plantegen.	No	No
Pel que fa a la capacitat d'empatia emocional		
Confusió entre què sent i què pensa el personatge, apel·lant als seus pensaments i no als seus sentiments.	Sí ⁴	No
Pel que fa a què es pot fer davant la situació		
Predomini de respostes unitàries i concretes.	Sí	Sí
Dificultat per a connectar amb les possibles accions a prendre per part de certs personatges adults.	Sí ⁵	Sí ⁶

Les accions a prendre davant la situació dels personatges que proposen són totes “a curt termini”.	Si	Sí
Recorren al diàleg com a una de les accions a prendre davant la situació.	Si	No

1. Nena maltractada.
2. Racista 2.
3. El personatge "solucionista.
4. El nen maltractador, la mare i el pare.
5. El director de l'escola.
6. El personatge “solucionista”.

1.2. Elaboració del guió

Aquesta activitat va quedar recollida en la que vam anomenar “Fitxa 2”⁵. En ella els alumnes havien de preparar un guió que plasmés la problemàtica treballada pel seu grup i on apareguessin els personatges identificats. Un cop fet el guió, l'haurien de representar davant tota la classe. De la mateixa manera que havien fet amb la Fitxa 1, els alumnes havien de fer l'activitat de manera conjunta, discutint les respostes amb els altres companys del grup, però cada fitxa s'havia d'omplir de manera individual. Això ens permetria veure com entre tots consensuaven l'activitat i incorporaven les idees i opinions dels companys al mateix temps que garantia que tots treballessin.

Pel que fa a l'anàlisi del guió ens centrarem en com, a partir de la problemàtica general, desenvolupen la concreció del PSR, tal i com es pot veure en les taules que presentem a continuació⁶:

⁵ Veure Annex 10. Fitxa 2.

⁶ Totes les cites que apareixen en les taules han estat recollides a partir de les fitxes desenvolupades per cada alumne -Fitxa 2-. Per tal de facilitar la seva comprensió, hem reproduït les cites corregint els possibles errors gramaticals que aquestes poguessin contenir.

Taula 4. Elaboració dels guions dels alumnes del Grup 1.

Grup: 1	Alumnes (A): 1-6	Problemàtiques a treballar: num. 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.
Concreció que fan del problema: Situació de maltractament d'un nen de l'escola vers la seva parella i vers una nena companya de classe.		
Títol de l'obra que representaran: "Problemes d'avui en dia"		
Trama	Comença l'escena a casa d'un noi que té una mare drogoaddicta i alcohòlica i un pare racista que maltracten al fill i també entre ells. Després el nen va a l'escola i fa bulliyng a una companya. El director el crida al despatx i li dóna un toc d'atenció. Després el noi maltracta a la seva parella, i el director aquest cop truca a casa seva i li ho explica a la seva mare. I la mare l'amenaça.	

Taula 5. Elaboració dels guions dels alumnes del Grup 3.

Grup: 3	Alumnes (A): 14-21	Problemàtiques a treballar: num. 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.
Concreció que fan del problema: Baralla racista al carrer.		
Títol de l'obra que representaran: "Els problemes de la nostre ciutat: No al racisme."		
Trama	"Aquesta història va sobre el racisme i passa en un parc" (F2_A.17). Comença amb un noi i una noia -ell de color i ella sud-americana- que es posen a ballar en un parc per a recollir diners per al noi, que els necessita per la seva família. A aquests dos se'ls uneix una tercera ballarina. Dues dones i un home es queixen que els molesta la música i els balls, i del fet que siguin d'un altre color. Una quarta senyora surt en defensa dels ballarins i com que la discussió no acaba avisen a un policia que passa per allà. I comencen a dialogar entre ells fins que la senyora que ha intervingut diu: "Cada un té la seva nacionalitat i ho hem de respectar. Per què no ens fem tots amics?" (F2_A.17). I així acaba la història.	

Un cop analitzats els guions, podem veure alguns elements comuns entre les diferents històries:

Taula 6. Els elements comuns de l'anàlisi dels guions.

	Grup 1	Grup 3
El títol del guió conté el concepte "Problema"	Sí	No
Els protagonistes principals són nens/nens	Si	No
Tenen un final feliç	Sí	Sí
Troben una solució a la situació o problema plantejat	Si	Sí
Són solucions poc realistes	No	No

1.3. Assaig i representacions

Tot i que les instruccions que tenien els alumnes eren que els assajos s'havien de fer fora d'hores de classe -per tal que no perdessin hores lectives i per fomentar la seva autonomia i responsabilitat-, van iniciar-se a la sessió 3, un cop tots els membres del grup van acabar de fer el guió. La resta d'assajos es van haver de consensuar entre els membres del grup i, pel que ens va explicar la mestra, van dur-se a terme majoritàriament a les hores del pati.

Les representacions havien de tenir una durada d'uns 5 minuts aproximadament i per dur-les a terme els alumnes podien fer servir aquells materials que creguessin convenients per la posada en escena. Va sobtar-nos el fet que, tot i treballar en grups independents entre ells, els alumnes van compartir de manera cooperativa amb els companys d'altres grups aquests materials -que podien ser des de certes peces de roba a complements o maquillatge.

Les representacions no seran analitzades ja que van fer-se en base a les Fitxes 1 i 2, ja vistes en apartats anteriors. Solament en destacarem l'aparició, pel que fa a les històries del grup 1 i 3, del que hem anomenat "Finals alternatius", que no apareixen en el guió però sí en la posada en escena. Aquests finals són els que mostrem a les taules següents:

Taula 7. Final alternatiu del guió dels alumnes del Grup 1.

Grup: 1	Alumnes (A): 1-6	Problemàtiques a treballar: num. 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.
Concreció que fan del problema: Situació de maltractament d'un nen de l'escola vers la seva parella i vers una nena companya de classe.		
Títol de l'obra que representaran: "Problemes d'avui en dia"		
Final alternatiu	"El J.P [nen maltractador] va anar a un internat fins que va ser suficientment gran. La Joselina [mare d'en J.P., alcohòlica i drogoaddicta] va anar a un grup de desintoxicació i va deixar l'alcohol i les drogues. La Barbie [xicota del J.P.] va aconseguir un "nòvio" que l'estimés i la cuidés. El Lolo [pare del J.P.] va aconseguir la nacionalitat i va poder treballar. El Manuel [el Director de l'escola] va ser feliç i jo [la nena a la que el J.P. li fa bulliyng] vaig acabar la carrera sent la millor amiga de la Barbie [xicota del J.P.]" (VS4G1_ A.6, que representa la nena a la que li fan bulliyng).	

Taula 8. Final alternatiu del guió dels alumnes del Grup 3.

Grup: 3	Alumnes (A): 14-21	Problemàtiques a treballar: num. 2. Problemàtiques relacionades amb actes de violència entre les persones.
Concreció que fan del problema: Baralla racista al carrer.		
Títol de l'obra que representaran: "Els problemes de la nostre ciutat: No al racisme."		
Final alternatiu	"El racisme en aquesta ciutat no hauria d'existir, perquè en realitat és igual si és d'un altre país, dóna igual si té un altre to de color en la pell, en realitat són igual que nosaltres [es refereix als immigrants]. És igual que siguin d'un altre país" (VS4G3_ A.16).	

Així com el final alternatiu del grup 1 sí que va ser consensuat mentre feien el guió -tot i que no sabem per què no el van plasmar per escrit-, pensem que el final alternatiu del grup 3 és fruit d'una reflexió conjunta entre tots els membres del grup, apareguda en el moment d'assajar, ja que no apareix en la gravació duta a terme mentre elaboraven el guió.

Annex 15. Consentiments Informats

Consentiment informat entrevista professorat:

Benvolguda mestra / Benvolgut mestre,

Responent a les preguntes que et plantegem en aquesta entrevista estàs col·laborant en una tesi doctoral del Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Aquesta recerca gira entorn la temàtica de **l'empatia i l'ensenyament-aprenentatge de les Ciències Socials a l'Educació Primària a Catalunya**. El que volem saber és, per una banda, com definiu i valoreu el professorat l'empatia i per altra banda, quines són les estratègies d'ensenyament-aprenentatge basades en l'empatia que utilitzeu a les vostres classes de ciències socials.

Amb les vostres respostes podrem saber quin és el protagonisme de l'empatia a les classes de ciències socials -*Coneixement del medi social i cultural* i d'*Educació per al desenvolupament personal i la ciutadania*- i quins elements de millora es poden aportar en l'ensenyament-aprenentatge de l'empatia mitjançant les ciències socials al cicle superior d'educació primària

L'entrevista serà enregistrada per tal de facilitar l'anàlisi de les dades i aquestes només seran utilitzades per la investigadora. Es garanteix que tota la informació proporcionada serà tractada amb estricta confidencialitat a partir de la utilització de pseudònims. Això significa que no apareixerà ni el nom ni cap informació que permeti revelar la identitat de la persona entrevistada.

En cas de voler participar en proposada la recerca si us plau completeu el document que et presentem a continuació.

Moltes gràcies per participar en aquest treball.

Nom de la persona participant:

Signatura de la persona participant:

Data:

Persona investigadora:

Consentiment informat qüestionari alumnat

Instruccions per a l'alumnat per a completar el qüestionari

Amb aquesta carta, **et proposem que participis en una investigació** que estem duent a terme en el Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la **Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)** responnent unes preguntes.

El nostre objectiu és indagar **en la teva capacitat de posar-te en el lloc de l'altre**, amb la finalitat de veure quines coses es poden millorar en la manera com s'ensenya i com s'aprèn a ser empàtic mitjançant les ciències socials al cicle superior de l'Educació Primària.

Així doncs, en el següent dossier et plantejarem algunes situacions en les que t'has d'imaginar que ets una altra persona, i et farem tota una sèrie de preguntes sobre què creus que sentirien i farien els personatges del dossier. També et plantejarem algunes situacions en les que has de pensar què faries si t'hi trobessis.

Com veuràs, les preguntes que trobaràs estan numerades. Caldrà que intentis respondre-les totes. En algunes hauràs de **marcar la resposta amb una X, en altres hauràs d'escriure tu la resposta que creguis millor o bé triar la opció que creguis que respon més a la teva manera de ser i de veure les coses**. Si alguna pregunta no l'entens o no saps què respondre, pots demanar aclariments i ajuda.

Pel que fa a les respostes, no tinguis por d'equivocar-te, **no hi ha respostes bones ni dolentes**, només volem que les coses que ens expliquis serveixin per millorar la manera d'ensenyar i aprendre les ciències socials.

La teva participació en aquest treball és **anònima i confidencial**. Això significa que no apareixerà ni el teu nom ni cap informació que permeti revelar la teva identitat.

En cas de voler participar en la nostra recerca si us plau completa el document que et presentem a continuació i entrega'l a la investigadora.

Moltes gràcies per participar amb nosaltres.

CONSENTIMENT MENORS

He llegit la informació anteriorment presentada en relació a la investigació de la UAB i manifesto que estic d'acord en participar-hi de manera voluntària, de forma anònima i confidencial.

Nom del/la participant

Firma

Data

Firma de la investigadora

Data

AUTORITZACIÓ ADULTS

He llegit la informació anteriorment presentada en relació a la investigació de la UAB i com a pare/mare/tutor/a del/la menor, manifesto el meu consentiment per a que el/la menor participi en ell.

Nom del noi/a

Nom del pare/mare o tutor/a

Firma del pare/mare o tutor/a

Data

Firma de la investigadora

Data

Sol·licitud d'autorització per a la publicació de fotografies

L'alumnat de 6é, amb el previ consentiment de la Direcció de l'escola X, va participar en una investigació duta a terme pel Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquesta recerca gira entorn la temàtica de **l'empatia i l'ensenyament-aprenentatge de les Ciències Socials a l'Educació Primària a Catalunya**, i està sent dirigida per la investigadora Montserrat Yuste (Personal Docent Investigador de la UAB).

Per a la consecució d'aquesta recerca, s'han extret algunes fotografies de l'alumnat mentre treballava a l'aula de socials.

Donat que el dret a la pròpia imatge està reconegut a l'article 18.1 de la Constitució i regulat per la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, sobre el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, la investigadora Montserrat Yuste, amb el suport i vistiplau de la direcció del centre, demana **el consentiment als pares o tutors legals per poder publicar fotografies on apareguin els seus fills i filles on aquests o aquestes siguin clarament identificables**.

La difusió d'aquestes imatges només es farà en algun dels espais públics dels que disposa l'escola (com la seva pàgina Web) o bé, en algun dels diferents àmbits de divulgació científica (com la publicació de la recerca esmentada, ja sigui mitjançant una comunicació a un Congrés Internacional o la publicació d'un article científic dins del àmbit de la Didàctica). Les imatges susceptibles de publicació podran ser imatges en les quals apareguin, individualment o en grup, alumnes realitzant les esmentades activitats.

Recordar que en qualsevol moment es podrà canviar la decisió d'autorització o no sense que això suposi cap greuge per a pares o tutors legals ni per al nen o nena.

Nom i cognoms del nen/a

Nom i cognoms tutor legal
(Pare, Mare o altre tutor legal)

Signatura,

Signatura,

DNI o Passaport:

autoritzo que la meva imatge aparegui
en,

La pàgina web del centre

Publicacions d'àmbit educatiu

autoritzo que la imatge del meu fill/a
aparegui en,

La pàgina web del centre

Publicacions d'àmbit educatiu

Data i Signatura de la persona responsable de la investigació,

Santa Coloma, ____ de _____ de 2016